

Κατάθεση τέως Υπουργού Εσωτερικών και νυν Υπουργού Οικονομικών κ. Κωνσταντίνου Πετρίδη στην Ερευνητική Επιτροπή για το Κυπριακό Επενδυτικό Πρόγραμμα (ΚΕΠ)

Σκοπός της υποβολής γραπτής κατάθεσης, αποτελεί η διευκόλυνση του ογκώδους και μεγάλης σημασίας έργου της Επιτροπής αναφορικά με τη διαπίστωση των πραγματικών αιτιών που οδήγησαν στο πλήγμα της εικόνας της Κύπρου σε σχέση με το ΚΕΠ. Θεωρώ καθήκον μου να καταθέσω τη δική μου μαρτυρία αλλά και να παραθέσω με πάσα ειλικρίνεια τις δικές μου απόψεις όσον αφορά τα αίτια των σχετικά με το ΚΕΠ κακώς εχόντων, των γενεσιουργών αιτιών, αλλά και να αναφερθώ στο σημαντικό πολιτικό και νομικό θέμα το οποίο δημιουργήθηκε σε επίπεδο Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Προς τον σκοπό αυτό, κρίνω επάναγκες να διεξάγω εν συντομία μια ιστορική αναδρομή του Προγράμματος η οποία κατά την άποψη μου θα βοηθήσει στην εξαγωγή χρήσιμων συμπερασμάτων αναφορικά με τα διαχρονικά κενά και αδυναμίες του Προγράμματος. Επίσης, είναι σημαντικό να διεξάγω μια λεπτομερή καταγραφή των όσων διαπίστωση με την ανάληψη των καθηκόντων μου, καθώς και των όσων ενεργειών / αλλαγών έκανα προς ενίσχυση της αξιοπιστίας του Προγράμματος.

1. Αναδρομή ΚΕΠ και διαδικασίες ελέγχου 2007 – 2018

Από το 2007 έως το 2019, η εκάστοτε Κυβέρνηση εκπόνησε συνολικά έξι προγράμματα παραχώρησης Κυπριακής Υπηκοότητας σε επενδυτές, με νομική βάση το Άρθρο 111Α του Περί Αρχείου Πληθυσμού Νόμου 141(Ι)/2002.

Η εσωτερική διαδικασία ελέγχου για το **πρώτο πρόγραμμα (11.7.2007-10.10.2011)** ήταν ο έλεγχος ικανοποίησης οικονομικών κριτηρίων, αν ο αιτητής ήταν άνω 30 χρονών, και αν ήταν κάτοχος λευκού ποινικού μητρώου. Τα πιστοποιητικά που ζητούνταν ήταν το λευκό ποινικό μητρώο, πιστοποιητικό γεννήσεως, και αντίγραφο διαβατηρίου.

Από τον Ιανουάριο του 2011 ζητούνταν και οι απόψεις του ΥΠΟΙΚ για το κατά πόσο ο αιτητής ικανοποιεί τα οικονομικά κριτήρια, με επιστολή Γ.Δ. ΥΠΕΣ προς Γ.Δ ΥΠΟΙΚ, ενώ από το 2011 αποστέλλονταν επιστολή στην Αστυνομία με τα στοιχεία του αιτούντος για διεξαγωγή έρευνας στη βάση δεδομένων στα οποία είχε πρόσβαση η αστυνομία, της οποίας οι απαντήσεις αποστέλλονταν γραπτώς.

Το **δεύτερο επενδυτικό πρόγραμμα (10.10.2011-24.5.2013)** οδήγησε σε αλλαγή κυρίως των οικονομικών κριτηρίων. Όσον αφορά τους ελέγχους δέουσας επιμέλειας προστέθηκε η πρόνοια όπως ο αιτητής να μην περιλαμβάνεται στον κατάλογο των προσώπων των οποίων διατάσσεται η δέσμευση της περιουσίας εντός των ορίων της Ε.Ε. Η έρευνα διεξαγόταν μέσω του διαδικτύου.

Το **τρίτο επενδυτικό πρόγραμμα (ημερ. 24.5.2013, Απόφαση Υπ. Συμβ. 75.148 – Παράρτημα 1)** ήταν άμεσο απότοκο των αποφάσεων της 25^{ης} Μαρτίου 2013 και της οικονομικής και τραπεζικής

κρίσης του 2013. Λόγω των επικρατούσων συνθηκών προσαρμόστηκαν και τα οικονομικά κριτήρια, καθιστώντας το πρόγραμμα πιο ελκυστικό.

Όσον αφορά τις διαδικασίες ελέγχου, παρέμειναν οι ίδιες. Στις περιπτώσεις όμως που εντοπίζονταν πληροφορίες ότι ο αιτών, είτε μέλος της οικογένειας του, εμπλεκόταν με οποιονδήποτε τρόπο σε οιαδήποτε παράνομη οικονομική δραστηριότητα ή σε παράνομες δραστηριότητες, η έκθεση αποστέλλοταν για επιπρόσθετο έλεγχο στη ΜΟΚΑΣ και Κεντρική Υπηρεσία Πληροφοριών (ΚΥΠ) αντίστοιχα.

Το **τέταρτο επενδυτικό πρόγραμμα** (ημερ. 19.3.2014, Απόφαση Υπ. Συμβ. 76668 – Παράρτημα 2) αφορούσε και πάλι αλλαγή των οικονομικών κριτηρίων.

Όσον αφορά τις διαδικασίες ελέγχου προστέθηκε μια σημαντική διαδικασία. Ο όρος ότι, όλες οι χρηματοοικονομικές συναλλαγές που απαιτούνται για την πραγματοποίηση των επενδύσεων θα πρέπει να διενεργούνται μέσω των Κυπριακών Τραπεζών. Ο στόχος ήταν να διασφαλιστεί ότι όλα τα εισερχόμενα κεφάλαια καθώς και τα ενδιαφερόμενα μέρη περνούν τους ελέγχους για νομιμοποίηση εσόδων από παράνομες δραστηριότητες με βάση το Νόμο και τις σχετικές οδηγίες που εκδίδονται από την Κεντρική Τράπεζα της Κύπρου. Προκειμένου να διασφαλιστεί η εφαρμογή αυτής της διάταξης, οι αιτούντες ήταν υποχρεωμένοι να περιλαμβάνουν στην αίτηση τους αντίγραφα των εμβασμάτων των συναλλαγών. Η προσθήκη αυτή η οποία διατηρήθηκε και στα επόμενα προγράμματα ήταν η πιο σημαντική δικλείδα ασφαλείας και ελέγχου δέουσας επιμέλειας, αφού αυτή η προϋπόθεση του ΚΕΠ ήταν ευθυγραμμισμένη με τις αυστηρές πλέον σχετικές οδηγίες της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Το **πέμπτο επενδυτικό πρόγραμμα** (ημερ. 13.9.2016, Απόφαση Υπ. Συμβουλίου 81.292 – Παράρτημα 3) αφορούσε αλλαγή των οικονομικών κριτηρίων, με περαιτέρω μείωση του ελάχιστου ποσού επένδυσης στα 2 εκ. ευρώ. Υπήρξε επίσης διεύρυνση ούτως ώστε να παραχωρείται υπηκοότητα στο /στη συμβία του επενδυτή, δεδομένης της ψήφισης του Νόμου περί Πολιτικής Συμβίωσης, καθώς και στους γονείς του.

Προστέθηκε επίσης ο όρος ότι ο επενδυτής και τα μέλη της οικογένειας του θα πρέπει να ήταν κάτοχοι **άδειας παραμονής** στην Κύπρο για χρονική **περίοδο 6 μηνών**. Η πρόνοια αυτή, αποσκοπούσε στο να καθησυχάσει ανησυχίες και υποδείξεις της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, η οποία το 2015 επεσήμανε την **ανάγκη για διαμονή** ούτως ώστε να υπάρχουν πραγματικοί δεσμοί με τη χώρα μεταξύ χώρας και επενδυτή. Κατά την άποψη μου **η προσθήκη αυτή δεν εξυπηρέτησε την αξιοπιστία του προγράμματος** αφού ήταν απλά μια τυπική διαδικασία και δεν προϋπόθετε διαμονή που θα καταδείκνυε τους δεσμούς με τη χώρα.

Με βάση τα πιο πάνω καταδεικνύεται ότι η πολιτογράφηση μελών της οικογένειας του επενδυτή αποτελούσε εγγενές χαρακτηριστικό των προγραμμάτων με βάση τις αποφάσεις του Υ.Σ., επομένως δεν μπορεί να γίνεται λόγος για απώλεια εσόδων λόγω αυτών των πολιτογραφήσεων.

2. Θητεία στο ΥΠΕΣ

Ανέλαβα Υπουργός Εσωτερικών τον Μάιο του 2017. Ομολογουμένως ένα πολύ δύσκολο Υπουργείο με μεγάλο εύρος αρμοδιοτήτων, και ασύνδετων αλλά και ευαίσθητων τομέων πολιτικής. Πολιτικές που αφορούν την καθημερινότητα των πολιτών αλλά και συσσωρευμένες στρεβλώσεις δεκαετιών σε πολύ σημαντικά θέματα που αφορούν, μεταξύ άλλων, την Πολεοδομία, το Κτηματολόγιο, την Τοπική Αυτοδιοίκηση, την αναπτυξιακή πολιτική και την προσφυγική πολιτική. Παράλληλα, ήταν η εποχή που δημιουργούνταν οι μεγάλες πιέσεις στο μεταναστευτικό το οποίο, σχεδόν ανύπαρκτο μέχρι τότε, άρχισε να αναδεικνύεται σε σημαντικό θέμα πολιτικής.

Από την αρχή είχα ανησυχίες για τους κινδύνους που εγκυμονούσε αυτό το σκέλος της κυβερνητικής πολιτικής, του οποίου ουδέποτε ήμουν θιασώτης, παρά το οικονομικό όφελος που αδιαμφισβήτητα συνεπαγόταν στον τομέα ανάπτυξης γης και τον κατασκευαστικό τομέα, ιδιαίτερα το πρώτο διάστημα μετά την κρίση του 2013.

Γι' αυτό ακριβώς τον λόγο, με την ανάληψη των καθηκόντων μου ζήτησα από την αρμόδια λειτουργό [REDACTED] άμεση πληροφόρηση, ειδικά όσον αφορά τα προβλήματα αλλά και τους κινδύνους που εγκυμονούν από το πρόγραμμα. Η έκθεση της Λειτουργού (ημερομηνίας 9/02/2018, Παράρτημα 4) ήταν ιδιαίτερα κατατοπιστική όσον αφορά τα κύρια θέματα που έχριζαν βελτίωσης, και οι διαπιστώσεις της συνέπιπταν και με τις δικές μου. Ήταν φανερό ότι υπήρχαν πολλές προβληματικές πτυχές και πολλά κενά στο πρόγραμμα τα οποία έπρεπε να διορθωθούν προς διαφύλαξη της αξιοπιστίας της Κύπρου.

Τους πρώτους μήνες παρατήρησα ότι υποβαλλόταν αυξημένος αριθμός αιτήσεων από άτομα υψηλού ρίσκου (π.χ. Πολιτικά Εκτεθειμένα Άτομα), καθώς και από πρόσωπα που κατάγονταν από χώρες που συνδέονταν με ευρωπαϊκές ή διεθνείς κυρώσεις, ή διαφθορά (π.χ. Ιράν, Συρία, Αφγανιστάν).

Επίσης, συνειδητοποίησα ότι εδώ και καιρό, αριθμός πάροχων υπηρεσιών επιδίδονταν σε αμφισβητούμενες μεθόδους και είχαν εφαρμόσει επιθετική διαφημιστική εκστρατεία – κυρίως στο εξωτερικό και στο διαδίκτυο - η οποία ξεκάθαρα αναφερόταν σε πώληση διαβατηρίων, κάτι το οποίο αδιαμφισβήτητα προκαλούσε ζημιά στο όνομα της χώρας.

Τα εν λόγω φαινόμενα, ήταν λογικό να δημιουργηθούν λόγω των εγγενών χαρακτηριστικών αλλά και της φιλοσοφίας του ίδιου του Προγράμματος (και δεν είναι τυχαίο που η θέση της Ε.Ε αφορά την ίδια την φιλοσοφία του ΚΕΠ)

Επίσης, δέκα χρόνια μετά τη θέσπιση του ΚΕΠ δεν υπήρχε αξιόπιστος μηχανισμός διεξαγωγής ελέγχου δέουσας επιμέλειας, ενώ δεν υπήρχε απολύτως καμία πρόνοια σε σχέση με τους «επενδυτές» υψηλού κινδύνου ή κριτήρια αποκλεισμού.

Δεν υπήρχε επίσης οποιαδήποτε πρόνοια ρύθμισης των πάροχων του Προγράμματος. Κατ' επέκταση είχε ήδη δημιουργηθεί μια μεγάλη «βιομηχανία» συμφερόντων και άντλησης επενδυτών χωρίς τις εν λόγω αναγκαίες ρυθμίσεις. Κάτι που καθιστούσε πολύ δύσκολη και την εκ των υστέρων προσπάθεια διόρθωσης των κακώς εχόντων.

3. Ενίσχυση Ελέγχων Δέουσας Επιμέλειας και ρύθμιση πάροχων

Παρά το μεγάλο φόρτο εργασίας και ευθυνών του Υπουργείου Εσωτερικών αλλά και τους περιορισμένους ανθρώπινους πόρους, ως πρώτο βήμα έδωσα οδηγίες για επαναξιολόγηση και ενίσχυση των διαδικασιών δέουσας επιμέλειας. Στα πλαίσια της προσπάθειας επαναξιολόγησης επεδίωξα και είχα συνάντηση με την προϊστάμενη της ΜΟΚΑΣ για συζήτηση του όλου θέματος.

Κατά την θητεία μου αποφασίσθηκαν και εφαρμόστηκαν τα ακόλουθα:

1. Επιπρόσθετη αξιολόγηση των αιτούντων επενδυτών και των μελών της οικογένειας τους μέσω συνδρομητικής εμπορικής βάσης δεδομένων (**World-check**). Με **εσωτερική απόφαση** του Υπ. Εσωτερικών εγκαταστάθηκε τον Ιούλιο του 2018 το διεθνές σύστημα δεδομένων World-Check. Το συγκεκριμένο σύστημα επιλέγηκε κατόπιν γραπτής εισήγησης της ΜΟΚΑΣ καθώς παρείχε και τη δυνατότητα του On-going screening (**συνεχούς ελέγχου**). Δηλαδή, τη δυνατότητα εισαγωγής χιλιάδων ονομάτων στο σύστημα τα οποία ελέγχονται αυτομάτως και σε συνεχή βάση, και σε περίπτωση που το σύστημα εντοπίσει καινούρια στοιχεία για οποιοδήποτε όνομα ενημερώνει το χρήστη μέσω ηλεκτρονικού ταχυδρομείου. Πέραν από την αξιολόγηση των αιτήσεων που θα υποβάλλονταν από την 1 Ιουλίου και μετά, μέσω της συνδρομητικής εμπορικής βάσης δεδομένων (**World-check**), αποφασίστηκε, λαμβάνοντας υπόψιν τον αριθμό προσώπων που έλαβε υπηκοότητα πριν την εφαρμογή των πιο πάνω μέτρων (μεταξύ 2008 και 31^η Ιουλίου 2018), ο εκ νέου έλεγχος όλων των προσώπων μέσω αυτής της βάσης δεδομένων.
2. Εισαγωγή διαδικασιών ελέγχου για την επίβλεψη του συνεχώς αυξανόμενου αριθμού φυσικών και νομικών προσώπων που παρέχουν υπηρεσίες για ΚΕΠ, καθορίζοντας ότι υπηρεσίες μπορούν να παρέχουν μόνο **εξουσιοδοτημένοι πάροχοι** μέσω της δημιουργίας «**Μητρώου Παρόχων Υπηρεσιών**» (*Απόφαση Υπουργικού Συμβουλίου 9/1/2018 – Παράρτημα 5*). Το πρώτο Μητρώο εκπονήθηκε τον Ιούλιο του 2018, και από την 1 Αυγούστου του 2008, υπηρεσίες παρείχαν και αιτήσεις πολιτογράφησης, υπέβαλλαν μόνο εγγεγραμμένοι πάροχοι υπηρεσιών.
3. Εισαγωγή «**Κώδικα συμπεριφοράς**» που οι εξουσιοδοτημένοι πάροχοι θα πρέπει να εφαρμόζουν, ο οποίος εμπεριείχε τις υποχρεώσεις τους έναντι των πελατών τους και του ΚΕΠ, καθώς και τυχόν συνέπειες σε περιπτώσεις μη συμμόρφωσης. Μια από τις σημαντικές υποχρεώσεις προς τους παρόχους, ήταν η εφαρμογή και ελέγχου δέουσας επιμέλειας για τους πελάτες τους, καθώς και η επιβεβαίωση της προέλευσης και της νομιμότητας των επενδυτικών τους κεφαλαίων. Εισήχθη δε η υποχρέωση οι αιτήσεις να συνοδεύονται από έκθεση αποτελεσμάτων ελέγχου δέουσας επιμέλειας από διεθνώς αναγνωρισμένη βάση δεδομένων. Ο Κώδικας **απαγόρευε επίσης για πρώτη φορά, την προβολή** του Κυπριακού διαβατηρίου και τη χρήση συμβόλων της ΚΔ και της ΕΕ σε όλες τις μορφές διαφήμισης. (*Απόφαση Υπουργικού Συμβουλίου 9/1/2018*)
4. Δημιουργία «**Επιτροπής Εποπτείας και Ελέγχου**» η οποία απαρτίζεται από εκπροσώπους του ΥΠΕΣ, ΥΠΟΙΚ και ΚΟΠΕ, με βασική αποστολή να εξετάζει αιτήσεις Παρόχων Υπηρεσιών για εξουσιοδότηση και να καταρτίζει το Μητρώο, αλλά και να

εξετάζει παραβιάσεις του Κώδικα Συμπεριφοράς. Η Προεδρία της «Επιτροπής» ανατέθηκε στο ΥΠΟΙΚ.

5. Τέθηκε **ανώτατο όριο έγκρισης αιτήσεων** ανά έτος (Απόφαση Υ.Σ. 21/5/2018 – Παράρτημα 6)
6. Εφαρμογή **ενισχυμένων ελέγχων δέουσας επιμέλειας** (enhanced due diligence), με συμβάσεις από **τρεις εξειδικευμένους διεθνείς οίκους** δέουσας επιμέλειας. Ο λόγος που αποφασίστηκε η συνεργασία όχι με έναν αλλά με τρεις οίκους, ήταν η διασφάλιση της αμεροληψίας της διαδικασίας, η διασφάλιση ότι ο αιτών δεν θα γνώριζε ποια εταιρία θα διεξήγαγε τον έλεγχο, αλλά ακόμη και για να μπορούν να γίνονται επανέλεγχοι με διαφορετικό οίκο όταν υπήρχαν οι όποιες αμφιβολίες. Θέσαμε επίσης τον όρο όπως οι οίκοι να είναι εξειδικευμένοι στο due diligence και να μην είναι εγγεγραμμένοι πάροχοι υπηρεσιών, δηλαδή **να μην μπορούν να εκπροσωπούν αιτούντες** κατά την υποβολή και διεκπεραίωση της αίτησης τους. Αξίζει να σημειωθεί ότι ως ΥΠΕΣ **απορρίψαμε προτάσεις** για συνεργασία και διεξαγωγή ελέγχου δέουσας επιμέλειας από οίκους οι οποίοι εξειδικεύονται στη λεγόμενη «επενδυτική μετανάστευση» (investment migration) όπως π.χ. ██████████, που σχεδίασαν και διαχειρίζονταν τα προγράμματα παραχώρησης υπηκοοτήτων, της Μάλτας και χωρών της Καραϊβικής (π.χ. St Kitts and Nevis, Antigua and Barbuda), ή η εταιρεία ██████████. Επίσης, αποφασίστηκε ότι οι οίκοι θα επιλέγονταν μέσω ανοικτής διαδικασίας δημόσιων προσφορών. Μάλιστα, για να διασφαλιστεί η ορθότητα της διαδικασίας επιλογής των εταιρειών προηγήθηκαν συναντήσεις του Γενικού Διευθυντή και λειτουργών του Υπουργείου με το Γενικό Ελεγκτή και τον τότε Βοηθό Γενικό Λογιστή της Δημοκρατίας. Ακολουθώντας τις νεομισμένες διαδικασίες του δημοσίου, το ΥΠΕΣ το Δεκέμβριο του 2018 δημοσίευσε το προσχέδιο προσφορών μέσω του e-procurement για διαβούλευση, τον Απρίλιο του 2019 προκηρύχθηκε η προσφορά, ακολούθησε η διαδικασία επιλογής και τον Νοέμβριο 2019 υπογράφηκαν οι συμβάσεις.

Η τελευταία ουσιαστική τροποποίηση του προγράμματος έγινε στις 13.2.2019 (Απόφαση Υ.Σ. 86.8790 – Παράρτημα 7) με βάση την οποία θεσπίστηκε το **έκτο επενδυτικό πρόγραμμα**.

Ο λόγος που από κοινού με τον τότε Υπουργό Οικονομικών, προτείναμε την περεταίρω τροποποίηση του προγράμματος, **ήταν διαφορετικός** από τις τροποποιήσεις που έγιναν τις περασμένες φορές, και οι οποίες αφορούσαν ως επί το πλείστον τα οικονομικά κριτήρια, με τάση το πρόγραμμα να προσανατολίζεται όλο και περισσότερο στην αγορά ακινήτων.

Ο κύριος λόγος ήταν η περεταίρω ενδυνάμωση του συστήματος ελέγχου. Με αυτή την αναθεώρηση, εισήχθησαν **δύο πολύ σημαντικές δικλίδες ασφαλείας**:

7. Η υποχρέωση όπως οι αιτητές να είναι κάτοχοι θεώρησης **Βίζας Schengen σε ισχύ**, κάτι που θα διασφάλιζε τον έλεγχο τους και από το ευρωπαϊκό σύστημα δεδομένων Schengen.
8. Η πρόνοια όπως οι αιτούντες να μην έχουν τύχει απόρριψης αίτησης απόκτησης υπηκοότητας από οποιαδήποτε άλλη χώρα μέλος της Ε.Ε.

Επίσης, οι δύο αυτές πρόνοιες εμπεριέχονταν κατά κάποιον τρόπο ως εισηγήσεις στην έκθεση του Ιανουαρίου του 2019 της Ευρωπαϊκής Επιτροπής για προγράμματα παραχώρησης υπηκοότητας και άδειας παραμονής σε επενδυτές. Επισημαίνεται ότι **μέχρι τότε η Ευρωπαϊκή Επιτροπή δεν είχε προτείνει τον τερματισμό του Προγράμματος**, αλλά εξέφραζε ανησυχίες για ορισμένες πτυχές του, για τις οποίες λαμβάναμε τα ενδεικνυόμενα μέτρα (ως άνω).

Πέραν των δικλείδων αυτών, το νέο πρόγραμμα προνοούσε την καταβολή εισφοράς συνολικού ποσού 150,000 ευρώ, εκ των οποίων οι 75.000 ευρώ στον ΚΟΑΓ (για χρήση προγραμμάτων στεγαστικής πολιτικής του κράτους) και οι άλλες 75.000 στο Ίδρυμα Προώθησης Έρευνας (για προώθηση της έρευνας και καινοτομίας). **Ήταν η πρώτη φορά** που λαμβανόταν απόφαση για απευθείας επιχορήγηση μέσω του Προγράμματος, κοινωνικά ωφέλιμων κρατικών πολιτικών, στο πλαίσιο της προσπάθειας να ενισχυθεί η κοινωνική πολιτική και η παραγωγική βάση της οικονομίας από την εφαρμογή του προγράμματος. Ήταν μια απαίτηση που συνάντησε την **αντίδραση** αρκετών εμπλεκόμενων στο ΚΕΠ και γι' αυτό το λόγο ενώ αρχικά – με την απόφαση του Υπουργικού Συμβουλίου ημερομηνίας 13.2.2019 – εισφορές είχαν υποχρέωση να καταβάλλουν όλοι οι επενδυτές από τις 15 Μαΐου 2019 προ της υποβολής της αίτησης τους, κατέληξε με επόμενη απόφαση του Υπουργικού Συμβουλίου ημερομηνίας 25.7.2019 (Απόφαση Υ.Σ. 89.927) να καταβάλλονται μόνο από τους αιτούντες των οποίων η αίτηση εγκρίνεται από το Υπουργικό Συμβούλιο, μετά την έγκριση της αίτησης τους. Αρκετοί πάροχοι τότε είχαν αντιδράσει με το (βάσιμο) ισχυρισμό ότι είχαν ήδη ενημερώσει ενδιαφερόμενους επενδυτές για τα οικονομικά κριτήρια ή/και είχαν υπογράψει συμβόλαια και ήταν αδύνατο να επανέλθουν ζητώντας την καταβολή του πρόσθετου τέλους. Ως εκ τούτου αποφασίσθηκε όπως όσοι ήταν σε θέση να παρουσιάσουν δεόντως χαρτοσημασμένα συμβόλαια μέχρι μια συγκεκριμένη ημερομηνία να μην υπόκεινται στην καταβολή πρόσθετου τέλους.

Εισήχθησαν – επίσης για πρώτη φορά - πρόνοιες που διεύρυναν το πεδίο των επενδύσεων πέραν του κατασκευαστικού τομέα ενώ και πρόνοιες προς πρόληψη στρεβλώσεων / καταχρήσεων εκ μέρους των επαγγελματιών γης και των πάροχων, που εγκυμονούσαν κινδύνους στον τομέα των ακινήτων. Για παράδειγμα εισήχθη η πρόνοια υποχρέωσης διατήρησης των επενδύσεων 5 αντί 3 χρόνια, η εκ των προτέρων έκδοση Πολεοδομικής άδειας, πιστοποιητικού ολοκλήρωσης του έργου και σε περίπτωση μη ολοκλήρωσης του έργου, η έκδοση σχετικής τραπεζικής εγγύησης (bank guarantee), αλλά και βεβαίωση από τον ενυπόθηκο δανειστή ότι αναλαμβάνει να προβεί σε πλήρη άρση της αντίστοιχης υποθήκης νοουμένου ότι ο επενδυτής θα καταβάλει στο δανειστή bank waver.

Συνοψίζοντας τα πιο πάνω, εξάγεται το συμπέρασμα ότι **στο πρόγραμμα υπήρχαν πολύ σημαντικά κενά όσον αφορά τους μηχανισμούς δέουσας επιμέλειας εκ μέρους του κράτους**, αφού πριν την ανάληψη των καθηκόντων μου, έλεγχος περιοριζόταν στην: 1) υποβολή λευκού ποινικού μητρώου, και 2) στην ανταλλαγή πληροφοριών με τις αρχές ασφαλείας του κράτους και στον έλεγχο μέσω διαδικτύου. Ο τρίτος (3) και μέχρι τότε πιο δυνατός μηχανισμός ελέγχου για ύποπτες συναλλαγές βασιζόταν μετά το (2014) στην διεξαγωγή του σχετικού ελέγχου από τα τραπεζικά ιδρύματα.

Στα τρία αυτά επίπεδα ελέγχου προστέθηκε 4) Υποχρέωση του παρόχου να καταθέτει στο κράτος έκθεση για τη διενέργεια ελέγχου δέουσας επιμέλειας, για την οποία πλέον καθίστατο

υπόλογος και έναντι της κυβέρνησης. 5) Η εξασφάλιση από το ΥΠΕΣ πρόσβασης σε πλατφόρμα δεδομένων δέουσας επιμέλειας για συνεχή και επαναλαμβανόμενο έλεγχο 6) Αγορά υπηρεσιών από τρεις διεθνείς εξειδικευμένους οίκους δέουσας επιμέλειας για ενισχυμένο έλεγχο δέουσας επιμέλειας. 7) Υποχρέωση κατοχής εν ισχύ θεώρηση Βίζας Schengen 8) Ο αιτητής να μην έχει καταθέσει αίτηση για υπηκοότητα σε άλλη χώρα της Ε.Ε και να έχει απορριφθεί.

Ουσιαστικά το Πρόγραμμα θωρακίστηκε με **8 επίπεδα ελέγχου** ποιοτικών χαρακτηριστικών αντί των 3 που ίσχυαν μέχρι τότε.

Παράλληλα **θεσπίστηκαν κανονισμοί λειτουργίας των παρόχων**.

Σε σχέση με την κυβέρνηση, θεωρώ ότι υιοθετήθηκαν όχι μόνον όλοι οι αναγκαίοι και ιδιαίτερα αυστηροί μηχανισμοί ελέγχου. Παρέμειναν όμως εγγενείς δυσκολίες ελέγχου των παρόχων και γενικά του ιδιωτικού τομέα για τον επαγγελματισμό και τις προσεγγίσεις τους που αντικειμενικά είναι δύσκολο να ελεγχθούν ελλείψει τεκμηριωμένων καταγγελιών.

4. Έλεγχος από οργανισμούς και εποπτικές αρχές για καταπολέμηση ύποπτων συναλλαγών

Σύμφωνα με τον Αριστοτέλη, *«Ουδέν διαφέρει η μη κείσθαι ή μη χρήσθαι τους νόμους»*.

Από το 2007, έχει τεθεί σε ισχύει ο *«περί της Παρεμπόδισης και Καταπολέμησης της Νομιμοποίησης Εσόδων από Παράνομες Δραστηριότητες Νόμος του 2007 (188(Ι)/2007)»*. Ένας αυστηρός Νόμος, εναρμονισμένος με τις αντίστοιχες Ευρωπαϊκές Οδηγίες, ο οποίος ρυθμίζει την υποχρέωση διεξαγωγής αυστηρών ελέγχων δέουσας επιμέλειας, ούτως ώστε να υπάρχει η βεβαιότητα ότι τα κεφάλαια δεν προέρχονται από παράνομες δραστηριότητες.

Σύμφωνα λοιπόν με το Άρθρο 2^Α του άνωθι νόμου, οι διατάξεις του εφαρμόζονται μεταξύ άλλων σε:

«(α) Πιστωτικό ίδρυμα·

(β) χρηματοπιστωτικός οργανισμός·

(γ) οποιοδήποτε από τα ακόλουθα φυσικά ή νομικά πρόσωπα κατά την άσκηση των επαγγελματικών του δραστηριοτήτων:

(i) ελεγκτής, εξωτερικός λογιστής και φορολογικός σύμβουλος·

(ii) ανεξάρτητος επαγγελματίας νομικός, όταν συμμετέχει, είτε ενεργώντας εξ ονόματος και για λογαριασμό πελάτη του στο πλαίσιο χρηματοπιστωτικής συναλλαγής ή συναλλαγής επί ακίνητης ιδιοκτησίας, είτε βοηθώντας στον σχεδιασμό ή στη διενέργεια συναλλαγής για πελάτη του σχετικά με -

(αα) την αγορά και την πώληση ακίνητης ιδιοκτησίας ή επιχείρησης,

(ββ) τη διαχείριση χρημάτων, τίτλων ή άλλων περιουσιακών στοιχείων πελάτη του,

(γγ) το άνοιγμα ή τη διαχείριση τραπεζικού λογαριασμού, λογαριασμού ταμειυτηρίου ή λογαριασμού τίτλων,

(δδ) την οργάνωση των αναγκαίων εισφορών για τη σύσταση, λειτουργία ή διοίκηση εταιρείας,

(εε) τη σύσταση, λειτουργία ή διοίκηση εμπιστεύματος, επιχείρησης, ιδρύματος ή ανάλογων σχημάτων·

(δ) φυσικό ή νομικό πρόσωπο που δεν περιλαμβάνεται στα αναφερόμενα στην παράγραφο (γ) πρόσωπα και παρέχει τις ακόλουθες υπηρεσίες σε εμπιστεύματα ή επιχειρήσεις:

(i) Σύσταση εταιρειών ή άλλων νομικών προσώπων·

(ii) άσκηση καθηκόντων διευθυντή ή γραμματέα εταιρείας, εταίρου συνεταιρισμού ή κατόχου ανάλογης θέσης σε σχέση με άλλα νομικά πρόσωπα ή νομικούς μηχανισμούς ώστε άλλο πρόσωπο να ασκήσει ανάλογα καθήκοντα·

(iii) παροχή διεύθυνσης εγγεγραμμένου γραφείου, επιχειρηματικής διεύθυνσης, ταχυδρομικής ή διοικητικής διεύθυνσης και οποιωνδήποτε άλλων σχετικών υπηρεσιών για εταιρεία, προσωπική εταιρεία ή κάθε άλλο νομικό πρόσωπο ή νομικό μηχανισμό·

(iv) άσκηση, απευθείας ή μέσω άλλου προσώπου, καθηκόντων εμπιστευματοδόχου ή επιτρόπου σε ρητά εμπιστεύματα (*express trusts*) ή ανάλογη νομική διευθέτηση·

(v) κατοχή μετοχικού κεφαλαίου νομικών προσώπων και εγγραφή του κατόχου στα αντίστοιχα μητρώα εγγεγραμμένων μετόχων εκ μέρους και για λογαριασμό τρίτων, εκτός εταιρείας εισηγμένης σε ρυθμιζόμενη αγορά η οποία υπόκειται σε απαιτήσεις γνωστοποίησης κατά την νομοθεσία της Ευρωπαϊκής Ένωσης ή υπόκειται σε ισοδύναμα διεθνή πρότυπα, ή μεριμνά ώστε άλλο πρόσωπο να ασκήσει ανάλογα καθήκοντα· και

(vi) οποιαδήποτε από τις υπηρεσίες ή τις δραστηριότητες που καθορίζονται στο άρθρο 4 του περί της Ρύθμισης των Επιχειρήσεων Παροχής Διοικητικών Υπηρεσιών και Συναφών Θεμάτων Νόμου·

(ε) κτηματομεσίτες....»

Οι αιτήσεις, οι οποίες αφορούσαν συναλλαγές σε ακίνητα, δεν υποβάλλονταν προσωπικά από τους αιτητές, αλλά μέσω **παρόχων διοικητικών υπηρεσιών** – άλλωστε αυτό ήταν ένα θέμα που αφορούσε τις εποπτικές αρχές των παρόχων - επί το πλείστον δικηγορικών ή ελεγκτικών γραφείων, οι οποίοι και όφειλαν να συμμορφώνονταν με τις πρόνοιες της νομοθεσίας. Είναι επίσης τα τραπεζικά ιδρύματα αυτά που ήταν υποχρεωμένα να διεξάγουν ελέγχους για την προέλευση των κεφαλαίων των επενδυτών.

Η Νομοθεσία, καθορίζει επίσης και τις Εποπτικές αρχές των οντοτήτων ως ακολούθως:

«59. (1) Εποπτικές Αρχές, των υπόχρεων οντοτήτων είναι-

(α) Η Κεντρική Τράπεζα της Κύπρου-

(i) για τα πιστωτικά ιδρύματα, συμπεριλαμβανόμενων υποκαταστημάτων πιστωτικών ιδρυμάτων που κατέχουν άδεια λειτουργίας από αρμόδια αρχή κράτους μέλους, σε

σχέση με τις δραστηριότητες που καθορίζονται στον περί Εργασιών Πιστωτικών Ιδρυμάτων Νόμο·

(ii) για τα ιδρύματα ηλεκτρονικού χρήματος, συμπεριλαμβανομένων υποκαταστημάτων και αντιπροσώπων ιδρυμάτων ηλεκτρονικού χρήματος, που κατέχουν σχετική άδεια λειτουργίας από αρμόδια αρχή κράτους μέλους, σε σχέση με τις δραστηριότητες που καθορίζονται στον περί Ηλεκτρονικού Χρήματος Νόμο του 2012, όπως αυτός εκάστοτε τροποποιείται, για τις οποίες έχουν ανατεθεί εποπτικές αρμοδιότητες στην Κεντρική Τράπεζα·

(iii) για τα ιδρύματα πληρωμών, συμπεριλαμβανομένων υποκαταστημάτων και αντιπροσώπων ιδρυμάτων πληρωμών που κατέχουν σχετική άδεια λειτουργίας από αρμόδια αρχή κράτους μέλους, σε σχέση με τις δραστηριότητες που καθορίζονται στον περί Υπηρεσιών Πληρωμών Νόμο, ως εκάστοτε ισχύει, για τις οποίες έχουν ανατεθεί εποπτικές αρμοδιότητες στην Κεντρική Τράπεζα·

(iv) για εποπτευόμενα από την Κεντρική Τράπεζα πρόσωπα, σε σχέση με τις δραστηριότητες που καθορίζονται στον περί Κεντρικής Τράπεζας της Κύπρου Νόμο ή σε οποιοδήποτε άλλο νόμο και για τις οποίες η Κεντρική Τράπεζα ασκεί εποπτεία·....

....

(δ) Το Συμβούλιο του Συνδέσμου Εγκεκριμένων Λογιστών Κύπρου για τις επαγγελματικές δραστηριότητες -

(i) **μέλους** του Συνδέσμου Εγκεκριμένων Λογιστών Κύπρου (ΣΕΛΚ).....

...Νοείται περαιτέρω ότι ο ΣΕΛΚ δύναται να αναθέτει τις εποπτικές του αρμοδιότητες σε αντίστοιχους επαγγελματικούς συνδέσμους, οι οποίοι διαθέτουν τις απαιτούμενες δομές και διαδικασίες για διεξαγωγή των εποπτικών δραστηριοτήτων του ΣΕΛΚ, που απορρέουν από τον παρόντα Νόμο·

(ε) το Συμβούλιο του Παγκύπριου Δικηγορικού Συλλόγου, για τις επαγγελματικές δραστηριότητες -

(i) **δικηγόρου** και/ή εταιρείας δικηγόρων κατά την έννοια που δίδεται στους όρους αυτούς από τις διατάξεις του περί Δικηγόρων Νόμου·

(ii) ομόρρυθμης εταιρείας ή ετερόρρυθμης εταιρείας της οποίας οι ομόρρυθμοι εταίροι είναι δικηγόροι ή εταιρείες δικηγόρων, καθώς και οποιασδήποτε σχετικής θυγατρικής εταιρείας τέτοιων εταιρειών:

Νοείται ότι οι εν λόγω δραστηριότητες περιλαμβάνουν τις υπηρεσίες εμπιστευμάτων και υπηρεσιών προς τρίτα μέρη που καθορίζονται στον παρόντα Νόμο·

(στ) το Συμβούλιο Εγγραφής Κτηματομεσιτών για τις επαγγελματικές δραστηριότητες των κτηματομεσιτών....»

Εκ των πραγμάτων προκύπτουν σοβαρά θέματα όσον αφορά την τήρηση της πιο πάνω νομοθεσίας, τόσο για τις οντότητες τις οποίες καλύπτει, **όσο και για τις Εποπτικές Αρχές** που ορίζονται ρητώς δυνάμει του Νόμου.

Στους Κανονισμούς του 2020 (Κ.Δ.Π. 379/2000- Παράρτημα 9), ορθώς εισήχθη πρόνοια - Καν.15(1) – αναφορικά με την υποχρέωση που έχουν οι πάροχοι υπηρεσιών πολιτογράφησης να συμμορφώνονται με τις διατάξεις της υπό αναφορά νομοθεσίας, σε μια προσπάθεια περαιτέρω ενδυνάμωσης της υποχρέωσης τους.

Παραταύτα αυτή η **υποχρέωση υπήρχε δυνάμει του Νόμου**, και η συμμόρφωση της θα πρέπει να τύχει της κατάλληλης έρευνας. Η νομοθεσία ήταν σε ισχύ και όφειλαν όλοι να την εφαρμόζουν, τόσο οι πάροχοι διοικητικών υπηρεσιών όσο και οι αρμόδιες Εποπτικές τους Αρχές. **Το ΥΠΕΣ ουδέποτε ήταν και δεν θα μπορούσε με βάση τη νομοθεσία ή το Ενωσιακό δίκαιο**, ή πρακτικά, να αποτελεί επόπτη των εν λόγω οντοτήτων π.χ. των τραπεζών. Το όλο σύστημα που υιοθετήθηκε από την πολιτεία στηρίχθηκε στην υπόθεση ότι όλες οι εμπλεκόμενες οντότητες που εμπíπτουν στο πεδίο εφαρμογής των πιο πάνω νομοθεσιών θα ενεργούσαν με τη δέουσα επιμέλεια και στη βάση των κατευθύνσεων που είχαν από τους εποπτικές τους αρχές.

5. Κριτήρια αποκλεισμού ατόμων υψηλού ρίσκου – το μεγαλύτερο κενό από κυβερνητικής πλευράς

Η αποτελεσματικότητα του οιουδήποτε ελέγχου συναρτάται με το σχετικό κανονιστικό πλαίσιο απαγορεύσεων ή περιορισμών συγκεκριμένων δράσεων, οι οποίες εμπíπτουν σε αυτό τον έλεγχο. Σε αντίθετη περίπτωση, η διενέργεια ελέγχων έχει μειωμένο ή περιορισμένο όφελος.

Η πιο σημαντική απόφαση προς διασφάλιση του προγράμματος από την ημερομηνία έναρξης του, ήταν - κατά την άποψή μου - η θέσπιση **αυστηρών κριτηρίων αποκλεισμού για επενδυτές υψηλού ρίσκου**.

Μέχρι τότε, με βάση τα ισχύοντα κριτήρια, δικαιούχοι προς πολιτογράφηση ήταν άτομα τα οποία κατείχαν λευκό ποινικό μητρώο και δεν περιλαμβανόταν στον κατάλογο προσώπων των οποίων διατάσσεται, η δέσμευση της περιουσίας εντός των ορίων της Ευρωπαϊκής Ένωσης μέσω των σχετικών κανονισμών της Ε.Ε.

Για παράδειγμα, άτομα τα οποία υπόκειντο σε ποινική διερεύνηση στις χώρες τους, ακόμη και για σοβαρά αδικήματα, και, κατείχαν λευκό ποινικό μητρώο και δεν τύγχαναν απαγόρευσης για πολιτογράφηση στην Κύπρο. Το ίδιο και άτομα στα οποία είχαν επιβληθεί κυρώσεις από τρίτες χώρες, ή άτομα τα οποία συνδέονται με νομικές οντότητες στις οποίες έχουν επιβληθεί κυρώσεις είτε από την Ευρωπαϊκή Ένωση, είτε από τρίτες χώρες. Αυτά τα άτομα μπορεί να μην είχαν διαπράξει τα ίδια προσωπικό αδίκημα, αλλά ακόμη και η σύνδεση τους με τέτοιες νομικές οντότητες θα προκαλούσε ζημιά στη φήμη της Κύπρου (reputational risk). Το ίδιο ίσχυε και για άτομα τα οποία έχουν καταδικαστεί στο παρελθόν, έστω και αν η ποινή είχε παραγραφεί. Ενώ δεν υπήρχε καμία απολύτως πρόνοια για ΠΕΠ έστω και αν αυτά προέρχονταν από χώρες οι οποίες συνδέονταν με διαφθορά ή καταπάτηση ανθρωπίνων δικαιωμάτων.

Αυτό κατά την άποψη μου ήταν το πιο σημαντικό κενό του προγράμματος από την ημερομηνία έναρξής του. Παρατηρήσαμε επίσης, (με μετρήσιμα στατιστικά τα οποία τέθηκαν ενώπιον του Υπουργικού Συμβουλίου) σημαντική αύξηση των αιτήσεων από άτομα που χαρακτηρίζονταν ως υψηλού ρίσκου.

Προς διόρθωση αυτού του κενού, κατέθεσα πρόταση αποκλεισμού ατόμων υψηλού ρίσκου στις 25/7/2019 με Αρ. πρότασης 1353/2009 ((Απόφαση Υ.Σ. 87.926– Παράρτημα 8) με την οποία για πρώτη φορά στο μακρύ χρονικό του προγράμματος θεσπίστηκαν κριτήρια αποκλεισμού για επενδυτές υψηλού ρίσκου.

Η Πρόταση προς το Υπουργικό Συμβούλιο ήταν **ιδιαίτερα αυστηρή και περιοριστική**, ούτως ώστε σε συνδυασμό με το δυνατό πλέον σύστημα δέουσας επιμέλειας, να περιορίσει αν είναι δυνατό στο μηδέν την πιθανότητα έκθεσης της Κύπρου από άτομα αμφιβόλου αξιοπιστίας. Η πρόταση ήταν τόσο αυστηρή, που κάποιες από τις πρόνοιες της δεν υιοθετήθηκαν από το Υπουργικό Συμβούλιο, όπως για παράδειγμα ο πλήρης αποκλεισμός όλων των κατηγοριών των Πολιτικά Εκτεθειμένων Προσώπων, π.χ μελών διοικητικών συμβουλίων Ημικρατικών οργανισμών ή συγγενικών τους προσώπων (για τα οποία με την απόφαση τέθηκε περιορισμός 5 χρόνων), ή πρόσωπα που κατάγονται από χώρες στις οποίες έχουν επιβληθεί κυρώσεις από το Συμβούλιο Ασφαλείας του Οργανισμού Ηνωμένων Εθνών όπως για παράδειγμα Αφγανιστάν, Ιράν, Λιβύη, Μάλι, Υεμένη, κλπ. Η εν λόγω εισήγηση δεν εγκρίθηκε ενδεχομένως γιατί συνιστούσε δυσμενή διάκριση και αποκλείονταν όλοι οι πολίτες μιας χώρας λόγω κυρώσεων έναντι της χώρας τους. Το σκεπτικό τη πρότασης μου ήταν ότι η οικονομική δραστηριοποίηση και μόνο στις εν λόγω χώρες έθετε υπό αμφισβήτηση τη νομιμότητα των πηγών προέλευσης των εισοδημάτων τους από τα οποία προέρχονταν και τα κεφάλαια που χρησιμοποιούνταν για τις επενδύσεις στην Κύπρο, αλλά και τη νομιμότητα των κινήτρων για απόκτηση υπηκοότητας, και δεν ήταν ένα ρίσκο που η χώρα έπρεπε να αναλάβει. Αυτό που προείχε κατ' εμένα ήταν η διαφύλαξη της αξιοπιστίας της Κύπρου.

Σε κάθε περίπτωση τα κριτήρια αποκλεισμού όπως εγκρίθηκαν από το Υπουργικό Συμβούλιο αφορούσαν **11 κατηγορίες ατόμων υψηλού ρίσκου** και παρέμειναν **εξαιρετικά αυστηρά** γιατί κύριο μέλημά μου ως Υπουργός Εσωτερικών ήταν η διαφύλαξη του ονόματος της Κύπρου από τους κινδύνους που εγκυμονούσαν από ένα εκ της φύσεως του προβληματικό Πρόγραμμα, έστω και αν αυτό συνεπαγόταν μειωμένες επενδύσεις.

Απόδειξη προς την ιδιαίτερη αυστηρότητα των αποφάσεων του Υπουργικού Συμβουλίου του Ιουλίου του 2019, είναι το γεγονός ότι οι **κανονισμοί οι οποίοι εγκρίθηκαν από την ίδια τη Βουλή (ΚΔΠ 379/2020), ήταν αρκετά πιο ελαστικοί όσον αφορά τα κριτήρια αποκλεισμού.**

Επίσης σημειώνεται ότι τα κριτήρια αποκλεισμού **άρχισαν να ισχύουν άμεσα και για όλες τις εκκρεμούσες αιτήσεις**, παρά τις έντονες ενστάσεις και πιέσεις των παρόχων και επιχειρηματιών γης, σύμφωνα με τους οποίους η άμεση ισχύς των κριτηρίων θα οδηγούσε στην απώλεια της αξιοπιστίας της Κύπρου στο εξωτερικό ως επενδυτικός προορισμός!

6. Διοικητικά και Διαδικαστικά θέματα – ρόλος ΥΠΕΣ

Όσον αφορά το ΥΠΕΣ η διαδικασία πολιτογράφησης ήταν διττή. Το πρώτο σκέλος αφορούσε θέματα πολιτικής και πολιτικών προτάσεων σε σχέση με το Πρόγραμμα μαζί με το Υπουργείο Οικονομικών (ως ανέλυσσα πιο πάνω).

Το δεύτερο σκέλος του ρόλου του ΥΠΕΣ ήταν η διενέργεια ελέγχων δέουσας επιμέλειας σύμφωνα με τα ισχύοντα κριτήρια, και διεκπεραιωτικό/διαδικαστικής φύσεως ρόλο. Αυτό ήταν απόλυτα φυσιολογικό αφού το ΚΕΠ και η αξιολόγηση του δεν βασιζόταν πάνω στην εξατομίκευση της αίτησης ή της επένδυσης, αλλά σε ένα ευρύτερο **τυποποιημένο πρόγραμμα** συστηματικής χορήγησης ιθαγένειας με βάση **τυποποιημένα τυπικά κριτήρια**, τα οποία ως ανέλυσσα πιο πάνω - έπασχαν πριν την εισαγωγή των αυστηρών μέτρων ελέγχου και κριτηρίων αποκλεισμού.

Σε καμία δε περίπτωση, το ΥΠΕΣ δεν θα μπορούσε – ούτε νομικά, ούτε πρακτικά – να αντικαταστήσει τον ρόλο άλλων Εποπτικών Αρχών όπως η Κεντρική Τράπεζα, ο ΣΕΛΚ, ή ο Δικηγορικός Σύνδεσμος για τις εποπτευόμενες υπό αυτούς οντότητες (βλέπε μέρος 5).

Οι εσωτερικές διαδικασίες αφορούσαν τον έλεγχο για ικανοποίηση των κριτηρίων και όρων των αποφάσεων του Υ.Σ. Με την αίτηση ζητούνταν τα απαιτούμενα έγγραφα της επένδυσης (απαιτούμενο λευκό ποινικό μητρώο, πιστοποιητικό γέννησης, αντίγραφο διαβατηρίου, και ότι άλλο απαιτείτο με βάση τα ισχύοντα κριτήρια, όρους και προϋποθέσεις). Επίσης, ζητούνταν οι απόψεις του Υπουργείου Οικονομικών όσον αφορά τα οικονομικά κριτήρια. Συγκεκριμένα, αποστέλλοταν επιστολή στον Γ.Δ του ΥΠΟΙΚ με αντίγραφο όλων των εγγράφων που αφορούσαν την επένδυση και ζητούνταν απόψεις κατά πόσον η αίτηση ικανοποιούσε τα οικονομικά κριτήρια. Ακόμη, για κάθε αιτούντα αποστέλλοταν επιστολή στον Αρχηγό της Αστυνομίας, (γραφείο ΔΕΕ και ΔΑΣ) με όλα τα στοιχεία του αιτούντα για έλεγχο, κυρίως μέσω των δεδομένων της INTERPOL και EUROPOL και άλλων δεδομένων της αστυνομίας. Τόσο ο ΓΔ του ΥΠΟΙΚ όσο και ο Αρχηγός Αστυνομίας απέστελλαν γραπτές απαντήσεις. Τέλος, για κάθε αιτούντα γινόταν έλεγχος κατά πόσον περιλαμβάνεται στον κατάλογο προσώπων των οποίων διατάσσεται η δέσμευση της παρουσίας εντός των ορίων της Ε.Ε μέσω των σχετικών κανονισμών της Ε.Ε, καθώς και αναζήτηση μέσω του διαδικτύου. Επίσης αν εντοπίζονταν οποιοσδήποτε πληροφορίες για ενδεχόμενη σχέση του αιτούντα (ή μέλους της οικογένειας του) με ύποπτες / παράνομες οικονομικές δραστηριότητες, η αίτηση αποστέλλοταν για επιπρόσθετη αξιολόγηση στη ΜΟΚΑΣ ή στην ΚΥΠ ή και στις δύο υπηρεσίες.

Για σκοπούς αύξησης της διοικητικής αποτελεσματικότητας έγιναν οι εξής προσπάθειες και λήφθηκαν οι εξής αποφάσεις.

1. Με την ανάληψη των καθηκόντων μου, η αρμόδια λειτουργός (██████████) χειριζόταν μόνη της το πρόγραμμα. Έγιναν σημαντικές προσπάθειες ενίσχυσης της παρά το γεγονός ότι ήταν μια περίοδος παγοποίησης θέσεων διορισμού, με όλα τα τμήματα του δημοσίου να δηλώνουν υποστελέχωση. Τον Νοέμβριο του 2017 έγινε εφικτή η στελέχωση της μονάδας με ακόμη μια διοικητική λειτουργό και δύο γραμματειακούς λειτουργούς που εκτός από γραμματειακή υποστήριξη ανέλαβαν και το έργο της παραλαβής των αιτήσεων, γεγονός που αποφόρτωσε τη διοικητικό λειτουργό από τη συγκεκριμένη

εργασία. Επίσης οι φάκελοι πριν την υπογραφή τους από τον Υπουργό ελέγχονταν και από δεύτερο Διοικητικό Λειτουργό στο Γραφείο του Υπουργού (██████████).

2. Το 2018 αποφασίστηκε, μετά από δική μου επιμονή, ο πλήρης διαχωρισμός αρμοδιοτήτων μεταξύ ΥΠΕΣ και ΥΠΟΙΚ. Το ΥΠΟΙΚ δεν θα έστελνε απλώς απόψεις αλλά θα ήταν υπεύθυνο για τον έλεγχο των οικονομικών κριτηρίων που αφορούν το πρόγραμμα, τον έλεγχο διατήρησης τη επένδυσης μετά την απόκτηση της υπηκοότητας για το απαιτούμενο χρονικό διάστημα, καθώς και την συλλογή των σχετικών με την οικονομία στατιστικών. Με βάση αυτή την απόφαση το ΥΠΕΣ επικεντρώθηκε στους αυξημένους ελέγχους δέουσας επιμέλειας, που ήταν και οι πιο σημαντικοί όσον αφορά τους κινδύνους που πήγαζαν από το πρόγραμμα, αλλά και στην τήρηση πιο αξιόπιστων στατιστικών δημογραφικού χαρακτήρα. (π.χ. φύλο, ηλικιακή ομάδα, οικογενειακή κατάσταση κτλ) στη βάση των ανάλογων στατιστικών της EUROSTAT.
3. Έγιναν σημαντικές προσπάθειες συνεργασίας με τον Κυπριακό Οργανισμό Προώθησης Επενδύσεων (ΚΟΠΕ - CIPA) για περεταίρω αποσυμφόρηση του ΥΠΕΣ ούτως ώστε να μπορεί να επικεντρωθεί το ΥΠΕΣ σε θέματα πολιτικής, ελέγχου και έγκρισης και δέουσας επιμέλειας. Η συμφωνία ήταν να παραλαμβάνει ο ΚΟΠΕ τις αιτήσεις και τα έντυπα από τους επενδυτές, με αυστηρή σειρά πρωτοκόλλησης, ως ο αρμόδιος φορέας στην Κύπρο για εξυπηρέτηση των ξένων επενδυτών αλλά και με αρκετό προσωπικό και ευέλικτο ωράριο, και να παραδίδει τις αιτήσεις στο ΥΠΕΣ για τον έλεγχο δέουσας επιμέλειας και υποβολή πρότασης προς το Υπουργικό Συμβούλιο. Επίσης ο ΚΟΠΕ, θα αναλάμβανε και τα θέματα πληροφόρησης αναφορικά με τις πρόνοιες του ΚΕΠ σε ενδιαφερόμενους ή παρόχους, κάτι που πρόσθετε περισσότερο φόρτο εργασίας στο ΥΠΕΣ με βάση τους περιορισμένους του πόρους. Κατά την άποψη μου, πέραν της διοικητικής αποτελεσματικότητας μιας τέτοιας ρύθμισης, ο διοικητικός διαχωρισμός της πληροφόρησης με τη διεργασία ελέγχου / πρόταση στο Υ.Σ ήταν και θεσμικά ορθή αφού θα αποσύνδεε αυτή την διαδικασία από τους ενδιαφερόμενους και θα την έκανε πιο απρόσωπη. Η προσπάθεια δεν καρποφόρησε λόγω ενστάσεων της Νομικής Υπηρεσίας.
4. Προτάσεις στο Υπουργικό Συμβούλιο: Το ΚΕΠ ήταν ένα τυποποιημένο πρόγραμμα, με κριτήρια που το ίδιο το Υ.Σ έθεσε. Με βάση αυτό το γεγονός, στις προτάσεις που υποβάλλονταν από το ΥΠΕΣ προς το Υ.Σ, το Υ.Σ τύγχανε πληροφόρησης για το αν οι αιτήσεις τηρούσαν ή όχι τα τυπικά κριτήρια που αυτό είχε θέσει. Η όποια εξατομικευμένη ή λεπτομερής συζήτηση ήταν εκτός πεδίου ενός μη εξατομικευμένου και κατά περίπτωση προγράμματος, που θα καθιστούσε χρήσιμη τη διεξοδική συζήτηση προς άσκηση της διακριτικής του ευχέρειας. Σημειώνεται ότι λόγω του μεγάλου αριθμού των αιτήσεων, σε κάθε συνεδρία κατατίθεντο προς έγκριση αρκετές δεκάδες αιτήσεις, ενώ το Υ.Σ είχε πληθώρα άλλων θεμάτων να συζητήσει (αρκετές δεκάδες ανά συνεδρία), Η τυποποιημένη πρακτική είχε υιοθετηθεί πιστεύω από το 2013. Επίσης για αρκετό χρονικό διάστημα είναι γεγονός ότι στο Υπουργικό Συμβούλιο υποβάλλονταν ως παράρτημα σχεδόν το σύνολο των εγγράφων της αίτησης. Το αποτέλεσμα ήταν η κάθε πρόταση να είναι ένας ογκωδέστατος φάκελος που σε καμία περίπτωση το ΥΣ δεν θα

μπορούσε και να ήθελε να διεξέλθει. Για αυτό το λόγο, η ίδια η Γραμματεία του Υ.Σ ζήτησε την μείωση των παραρτημάτων και τη διενέργεια ομαδικών προτάσεων στο Υ.Σ.

Τα διοικητικά – διαδικαστικά θέματα έτυχαν βελτίωσης παρά τους περιορισμένους πόρους διαχείρισης του προγράμματος σε σχέση με τη σημασία του, χωρίς φυσικά να φτάσουν στο ιδεατό σημείο. Τα κακώς έχοντα σε σχέση με το ΚΕΠ, δεν έχουν σχέση με τις όποιες διοικητικές ελλείψεις, αλλά με θέματα όπως η εξ' αρχής μη ύπαρξη κριτηρίων για άτομα υψηλού ρίσκου, η μη ύπαρξη ορθών εργαλείων για ελέγχους δέουσας επιμέλειας – κάτι που διορθώθηκε στη συνέχεια -, αλλά και η κατάχρηση από την «βιομηχανία» που δημιουργήθηκε.

Πεποίθησή μου είναι ότι ο Γενικός Διευθυντής, η αρμόδια λειτουργός και όλα τα άτομα τα οποία ασχολήθηκαν διαδικαστικά και διοικητικά με το θέμα διεκπεραίωσαν με μεγάλη επάρκεια την θεσμοθετημένη διαδικασία αλλά και ένα μεγάλο όγκο εργασίας, υπό δύσκολες και πιεστικές συνθήκες, σύμφωνα πάντα με τα ισχύοντα κριτήρια.

7. Επισπεύσεις

Όσον αφορά τις επισπεύσεις, το θέμα δεν θα έπρεπε να εμπίπτει στο πλαίσιο κατάθεσης για ένα τόσο σοβαρό θέμα. Ο μόνος λόγος που θεωρώ σκόπιμη την αναφορά είναι γιατί έγινε δημόσια συζήτηση, η οποία κατά την άποψή μου αποσκοπούσε μόνο σε πολιτικές σκοπιμότητες αφού δεν τίθεται κανένα απολύτως θέμα παρατυπίας.

Παραταύτα, λόγω της περιρρέουσας ατμόσφαιρας, οφείλω να υπογραμμίσω ότι σε όλα τα θέματα όλων των Υπουργείων, ο εκάστοτε Υπουργός έχει την διακριτική ευχέρεια να εγκρίνει επισπεύσεις στα πλαίσια χρηστής διοίκησης, για εξέταση αιτημάτων χωρίς να δίνει καν γραπτές οδηγίες, εκτός αν το θέμα της σειράς προτεραιότητας ρυθμίζεται διαφορετικά με νομοθεσία.

Στην περίπτωση των πολιτογραφήσεων, είναι γεγονός ότι ιδιαίτερα στην αρχή – ενδεχομένως λόγω πρακτικής συνήθειας – υπήρχε τεράστιος αριθμός παρόχων που πίεζαν για επιτάχυνση των αιτήσεων εξέτασης. Η αντίληψη που αποκόμισα μετά που ανέλαβα το χαρτοφυλάκιο του ΥΠΕΣ ήταν ότι υπήρχε ένας μεγάλος ανταγωνισμός για την εξασφάλιση επισπεύσεων, είτε τηλεφωνικώς είτε με την αποστολή γενικόλογων και ατεκμηρίωτων επιστολών. Για αυτό τον λόγο έδωσα οδηγίες να ενημερώνονται οι πάροχοι ότι δεν θα δίνονται επισπεύσεις και **ότι θα τηρείται αυστηρά χρονολογική σειρά.**

Κατά τη διάρκεια της θητείας μου στο ΥΠΕΣ έδωσα (εξ' όσων θυμάμαι) επίσπευση σε 27 μόνον περιπτώσεις επενδυτών, εκ των οποίων οι 18 αφορούν μετόχους και Διευθυντικά Στελέχη της διεθνούς φήμης εταιρίας ██████████ για την πολύ σημαντική επένδυση ██████████ Αυτή η επένδυση δεν μπορούσε να συγκριθεί με τις άλλες και θεώρησα απολύτως ορθό να γίνει επίσπευση.

Οι άλλες 9 περιπτώσεις εξ' όσων θυμάμαι αφορούσαν διευκόλυνση επενδυτών κατόπιν τεκμηρίωσης για θέματα υγείας ή άλλους ανθρωπιστικούς λόγους. Για σκοπούς διαφάνειας μάλιστα οι μεμονωμένες επισπεύσεις δίνονταν γραπτώς, αν κρινόταν αιτιολογημένο το αίτημα.

Αξίζει να σημειωθεί ότι σε σημείωμα μας προς στη Βουλή των Αντιπροσώπων, στο πλαίσιο της Συνεδρίασης της Κοινοβουλευτικής Επιτροπής Εσωτερικών ημερομηνίας 30.9.2019 κατά την

οποία ζητήθηκε ενημέρωση για το ΚΕΠ, αναφέραμε ότι «όσον αφορά το χρονοδιάγραμμα εξέτασης μιας αίτησης εξετάζονται με αυστηρή χρονολογική σειρά, εκτός εάν δοθούν διαφορετικές οδηγίες από τον Υπουργό Εσωτερικών» (παράρτημα 3). Τότε θεωρήθηκε απολύτως φυσιολογικό.

Νοείται, ότι ακόμη και με την επίσπευση, το χρονοδιάγραμμα εξέτασης της αίτησης προσέγγιζε (σε κάποιες περιπτώσεις ήταν αρκετά περισσότερο) τον αναμενόμενο χρόνο εξέτασης ως είχε καθοριστεί από το Υπουργικό Συμβούλιο που ήταν 6 μήνες, ενώ ο μέσος όρος εξέτασης έφτανε τους 11 μήνες. Ο λόγος των καθυστερήσεων, οι οποίες δημιουργούσαν και πολλές αντιδράσεις από τους πάροχους, ήταν οι αυξημένοι έλεγχοι που διενεργούσαμε.

Φυσικά, ουδεμία έκπτωση γινόταν όσον αφορά τη διαδικασία ελέγχου στις περιπτώσεις των επισπεύσεων. Είναι ενδεικτικό δε, ότι η αίτηση μιας πολιτογράφησης από τις 9 που έτυχαν επίσπευσης απορρίφθηκε λόγω των αποτελεσμάτων των ελέγχων που διενεργήσαμε ως Υπουργείο.

Το γεγονός δε ότι μόνο ένας πολύ μικρός αριθμός επισπεύσεων δόθηκε – όλες από διαφορετικούς πάροχους - και για συγκεκριμένους λόγους, σε ένα σύνολο τετραψήφιου αριθμού αιτήσεων, καταδεικνύει ότι αυτή η διακριτική ευχέρεια δεν έτυχε καμίας απολύτης κατάχρησης.

8. Διακριτική Ευχέρεια Υπουργικού Συμβουλίου - Πολιτογραφήσεις πέραν του πεδίου των τυποποιημένων κριτηρίων ΚΕΠ

Το Άρθρο 111Α εισήχθη με την τροποποίηση 36(Ι) του 2013 του περί Αρχείου Πληθυσμού Νόμου, ως ακολούθως:

111Α (1) *Το Υπουργικό Συμβούλιο μπορεί σε πολύ εξαιρετικές περιπτώσεις παροχής υψίστου επιπέδου υπηρεσιών προς τη Δημοκρατία, οι οποίες αναφέρονται στη σχετική απόφαση να επιτρέψει για λόγους δημοσίου συμφέροντος, όπως τιμητικά πολιτογραφηθεί αλλοδαπός χωρίς να πληρούνται οι προϋποθέσεις που περιγράφονται στις παραγράφους (1)(α), (1)(β), και (1)(δ) του Τρίτου Πίνακα*

(2) *Το Υπουργικό Συμβούλιο μπορεί, υπό όρους ως ήθελε κατά περίπτωση καθορίσει, να επιτρέψει την πολιτογράφηση αλλοδαπών επιχειρηματιών και επενδυτών χωρίς να ικανοποιούνται οι προϋποθέσεις που περιγράφονται στις παραγράφους (1)(α), (1)(β), και (1)(δ) του Τρίτου Πίνακα*

(3) *Στις περιπτώσεις που αναφέρονται από ως άνω εδάφια (1) και (2) απαιτείται όπως ενημερώνεται εκ των προτέρων η Βουλή των Αντιπροσώπων*

Στο εν λόγω άρθρο 111Α βασίζονται όλα τα τυποποιημένα προγράμματα (ΚΕΠ) τα οποία εκπονήθηκαν από το 2013 μέχρι το 2019 τα οποία ήταν και **καθοδηγητικά** αφού το Υ.Σ διατηρούσε την διακριτική του ευχέρεια.

Σε ελάχιστες **εξαιρετικές περιπτώσεις και κατά περίπτωση**, το Υπουργικό Συμβούλιο άσκησε τη διακριτική του ευχέρεια με βάση τις πρόνοιες της άνωθεν νομοθεσίας, κατόπιν πλήρους

τεκμηρίωσης, για πολιτογραφήσεις μετόχων είτε διευθυντικών στελεχών εταιριών που έκαναν μεγάλες επενδύσεις στην Κύπρο, χωρίς ενδεχομένως να τηρούνται τα ελάχιστα οικονομικά κριτήρια του τυποποιημένου προγράμματος συστηματικής χορήγησης ιθαγένειας, λόγω του ύψους, σημασίας και δημόσιου οφέλους της επένδυσης.

Χαρακτηριστική και η περίπτωση ██████████ όπου παραχωρήθηκαν κατόπιν αιτήματος, 18 ιθαγένειες σε επενδυτές/μετόχους/διευθυντικά στελέχη ██████████ Μία επένδυση που μόνο μέχρι το έτος 2019, και πριν την ολοκλήρωση του τελικού έργου, συνείσφερε πέραν των 19 εκ. ευρώ στα κρατικά ταμεία υπό την μορφή φορολογίας, δαπάνησε σε μισθούς πέραν των 42 εκ. ευρώ, και σε κυπριακές εταιρίες πέραν των 138 εκ. ευρώ σε οικοδομικά και άλλα έργα. Εργοδοτεί ήδη πέραν των 700 ατόμων σε μόνιμη βάση συν αρκετές εκατοντάδες απασχολουμένων στις οικοδομικές εργασίες. Με το πέρας της ολοκλήρωσης του έργου θα προσφέρει περίξ των 3,000 μόνιμων και καλά αμειβόμενων θέσεων εργασίας.

Στη σφαίρα της δημόσιας συζήτησης για το λεγόμενο «σκάνδαλο των διαβατηρίων», η εν λόγω υπόθεση, **αντί να αναδειχθεί σε θετικό παράδειγμα** για σημαντικές, εξατομικευμένες επενδύσεις με πραγματική προστιθέμενη αξία που θα μπορούσαν να εμπίπτουν στο πλαίσιο ενός μη προβληματικού προγράμματος πολιτογραφήσεων, έγινε προσπάθεια ανάδειξης της υπόθεσης ως πέτρα σκανδάλου.

Απόλυτα ενδιαφέρουσα και σχετική είναι και η γνωστή Έκθεση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής με τίτλο «Προγράμματα Χορήγησης ιθαγένειας και άδειας διαμονής σε επενδυτές στην Ευρωπαϊκή Ένωση», με ημερομηνία 23.1.2019. Η έκθεση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, αναφέρει:

«Τα περισσότερα κράτη μέλη διαθέτουν επίσης διαδικασίες πολιτογράφησης βασιζόμενες στην διακριτική ευχέρεια. Στο πλαίσιο των εν λόγω διαδικασιών, τα κράτη μέλη μπορούν, σε ατομική βάση, να χορηγούν ιθαγένεια σε αλλοδαπό για λόγους εθνικού συμφέροντος. Αυτοί μπορούν να αφορούν εξαιρετικά επιτεύγματα, π.χ. στον τομέα του πολιτισμού, της επιστήμης ή του αθλητισμού. Σε ορισμένα κράτη μέλη, η νομοθεσία προβλέπει ότι το «εθνικό συμφέρον» μπορεί να εξομοιωθεί με το οικονομικό ή το εμπορικό συμφέρον. Οι διαδικασίες πολιτογράφησης που βασίζονται στη διακριτική ευχέρεια μπορούν να χρησιμοποιηθούν σε μεμονωμένες περιπτώσεις για τη χορήγηση ιθαγένειας με αντάλλαγμα την πραγματοποίηση επένδυσης. Τέτοιες διαδικασίες πολιτογράφησης που βασίζονται στη διακριτική ευχέρεια είναι ιδιαίτερα εξατομικευμένες και η χρήση τους είναι περιορισμένη. Επομένως, δεν εμπίπτουν στο αντικείμενο της παρούσας έκθεσης».

Είναι για αυτό το λόγο που η έκθεση αφορούσε μόνο την Κύπρο, τη Μάλτα και τη Βουλγαρία, παρά το γεγονός ότι τα πλείστα Κράτη Μέλη πολιτογραφούσαν για σκοπούς επενδύσεων. Αν δηλαδή γίνονταν μόνο επιλεκτικά πολιτογραφήσεις επενδυτών με βάση τις πρόνοιες της οικείας Νομοθεσίας, **εξατομικευμένα και με βάση τη διακριτική ευχέρεια για τέτοιου είδους επενδύσεις, η Κύπρος δεν θα ενέπιπτε καν στο πεδίο εξέτασης της εν λόγω έκθεσης της Επιτροπής, που σηματοδότησε και την απαρχή ουσιαστικά της πολιτικής διάστασης του προγράμματος σε επίπεδο Ευρωπαϊκής Ένωσης.**

Στην Κύπρο έγινε ακριβώς το αντίθετο. Παρουσιάστηκε αυτή η περίπτωση ως περίπτωση διαφθοράς και διαπλοκής. Η δημοσιότητα που έλαβε το όλο θέμα διεθνώς, ζήμωσε περεταίρω την εικόνα της Κύπρου στους σοβαρούς, θεσμικούς επενδυτές στο εξωτερικό ενώ κάποιοι εκ

των επενδυτών ανακάλεσαν οι ίδιοι την πολιτογράφηση τους, αφού δεν ήθελαν να εμπλακεί το όνομα τους σε σκανδαλολογία. **Κανένας επενδυτής δεν θα διακινδυνεύσει το όνομα του οργανισμού ή του ιδίου όταν η επένδυση αποτελεί αντικείμενο πολιτικής εκμετάλλευσης και αντιπαραθέσεων.**

Παρόμοιες περιπτώσεις που το Υ.Σ άσκησε εξατομικευμένα την διακριτική του ευχέρεια για θέματα πολιτογραφήσεων, πάντα με τεκμηρίωση, ήταν για παράδειγμα αυτές που σχετίζονται με επενδύσεις της [REDACTED], των δύο εμπορικών κέντρων στη Λευκωσία [REDACTED] και της [REDACTED].

Το Υπουργικό Συμβούλιο άσκησε επίσης τη διακριτική του ευχέρεια σε μεμονωμένες περιπτώσεις για να επιτρέψει πολιτογράφηση οικονομικά εξαρτώμενων ενήλικων τέκνων επενδυτών για επενδύσεις εντός του πνεύματος του ΚΕΠ, για διευκόλυνση τους, που ενδεχομένως να υπερέβαιναν την ηλικία των 28 χρόνων για κάποιους μήνες, κλπ.

Σε γραπτή πληροφόρηση του ΥΠΕΣ στην Κοινοβουλευτική Επιτροπή Εσωτερικών, απαντώντας σε ερωτήματα που αφορούν τις διατάξεις του ΚΕΠ όπως όροι και προϋποθέσεις, αναφέραμε ότι «ουδέν των αναφερομένων επηρεάζει την απόλυτη διακριτική ευχέρεια του Υπουργικού Συμβουλίου στη λήψη Απόφασης», ως ήταν λογικό με βάση τον νόμο αλλά και τη λογική. Ουδεμία αντίδραση ή αμφισβήτηση αυτού του δικαιώματος υπήρξε από κανένα Βουλευτή ή κόμμα.

Σε όλες τις περιπτώσεις νοείται ότι δεν γινόταν καμία έκπτωση όσον αφορά τις διαδικασίες ελέγχου και τις διαδικασίες δέουσας επιμέλειας.

9. ΚΕΠ και Κοινοβουλευτικά Κόμματα – Βουλή

Το θέμα του ΚΕΠ αποτέλεσε τα τελευταία χρόνια, και συνεχίζει να αποτελεί ιδιαίτερα μετά τις αποκαλύψεις του Al Jazeera, θέμα πολιτικής συζήτησης και πολιτικών αντιπαραθέσεων που δημιουργούν περιρρέουσα ατμόσφαιρα. Απασχόλησε επίσης τη Βουλή στο πλαίσιο του Κοινοβουλευτικού Ελέγχου.

Σε σχέση με την εσωτερική πολιτική πτυχή του θέματος επιθυμώ να αναφέρω τα ακόλουθα:

1. Όσον αφορά την διαδικασία του προγράμματος, πάντα ενημερωνόταν η Βουλή με βάση τις πρόνοιες του εδαφίου 111 Α (3) της οικίας νομοθεσίας, και ουδέποτε στο πλαίσιο αυτό ζητήθηκε η όποια περεταίρω ενημέρωση / διευκρινήσεις ή ένσταση. Η πληροφόρηση ήταν λεπτομερής και πλήρης.
2. Ως ΥΠΕΣ, η θέση μου ήταν η πλήρης συνεργασία, πληροφόρηση, διαφάνεια, αλλά και διάθεση για συζήτηση θεμάτων πολιτικής με τη Βουλή. Στις 31.10.2019 κατατέθηκε στην Κοινοβουλευτική Επιτροπή Εσωτερικών πολυσέλιδο γραπτό υπόμνημα (Παράρτημα 10) σχετικά με όλα τα ερωτήματα / τοποθετήσεις Βουλευτών ή Κομμάτων που είχαν τεθεί κατά τη συνεδρία της Επιτροπής ημερομηνίας 30.9.19, τα οποία ήταν και πλήρως ενήμερα για όλες τις πτυχές του προγράμματος, χωρίς να εγείρουν οιοσδήποτε ουσιαστικές διαφωνίες. Τα κόμματα και Βουλευτές είχαν τη δυνατότητα να εγγράψουν

τα θέματα που τους ανησυχούν προς συζήτηση στις αρμόδιες Κοινοβουλευτικές Επιτροπές αλλά ουδέποτε αυτό έγινε για κάτι ουσιώδες που να αφορά το ΚΕΠ.

3. Παρά τις πολιτικές αντιπαραθέσεις οι οποίες ως επί το πλείστον ήταν διακηρυκτικές, ουδεμία πολιτική πρόταση προήλθε από οιονδήποτε πολιτικό χώρο, εντός ή εκτός Βουλής, που αφορούσε είτε τον τερματισμό του προγράμματος, είτε την αλλαγή της φιλοσοφίας του σχετικά και με τις ανησυχίες της Ε.Ε (βλ. μέρος 9). Από την «βιομηχανία» που δημιουργήσε το ΚΕΠ επωφελούνταν άλλωστε άτομα που προέρχονταν από όλο το πολιτικό τοπίο, ως καταδεικνύει και το βίντεο του Al Jazeera.
4. Το αίτημα κάποιων κομμάτων να περάσουν κανονισμοί από τη Βουλή, αποσκοπούσε κατά την άποψη μου, περισσότερο σε επικοινωνιακούς λόγους και όχι στις πραγματικές τους ανησυχίες για βελτίωση ή θωράκιση της αξιοπιστίας του προγράμματος ή της Κύπρου. Απόδειξη αυτού το γεγονός ότι οι Κανονισμοί που πέρασαν από τη Βουλή και αφορούσαν τα κριτήρια αποκλεισμού ατόμων υψηλού ρίσκου που ήταν ένα πολύ σημαντικό θέμα, ήταν αρκετά πιο ελαστικοί από τα ισχύοντα (και δημοσιευμένα άρα και εις γνώση κομμάτων και Βουλευτών κριτήρια του Ιουλίου του 2019), ενώ σύμφωνα με πληροφόρηση μου ούτε καν διεξήχθη ουσιαστική συζήτηση για αυτό το εξαιρετικής σημασίας θέμα. Τα κόμματα που καταψήφισαν τους κανονισμούς, τους καταψήφισαν επίσης επικαλούμενοι οικονομικά κριτήρια και όχι τα κριτήρια αποκλεισμού που αποτελούσαν την πραγματική θωράκιση του προγράμματος.
5. Ζήτημα υπάρχει, κατά τη γνώμη μου, και εξαιτίας της έλλειψης σαφούς νομικού πλαισίου ασυμβίβαστου, το οποίο να μην επιτρέπει σε πολιτειακούς αξιωματούχους της νομοθετικής εξουσίας (αλλά και της εκτελεστικής) να ασκούν άλλη επαγγελματική δραστηριότητα πέραν του αξιώματος που κατέχουν. Εξαιτίας αυτού παρατηρείται το φαινόμενο βουλευτές να έχουν δικηγορικά γραφεία ή εταιρείες ανάπτυξης γης και να σχετίζονται την ίδια ώρα με υπηρεσίες για το ΚΕΠ, γεγονός που δημιουργούσε ευλόγως σύγκρουση συμφερόντων, αλλά και άλλες στρεβλώσεις όπως αυτές που παρουσιάστηκαν στο ρεπορτάζ του Al Jazeera της 12^{ης} Οκτωβρίου 2020. Επίσης πιστεύω ότι λόγω αυτού επηρεάστηκε προς το δυσμενέστερο και η συζήτηση που έγινε στη Βουλή ειδικά για τους Κανονισμούς. Εάν υπήρχε σαφές νομικό πλαίσιο απαγόρευσης ασυμβίβαστου δεν θα μπορούσαν αιρετοί πολιτειακοί αξιωματούχοι να χρησιμοποιούν την πολιτική τους ιδιότητα, για να προωθήσουν αθέμιτα τις άλλες ιδιωτικές επαγγελματικές τους δραστηριότητες.

10. Κανονισμοί του 2020 – ΚΔΠ 379/2020

Κατά καιρούς, αποτέλεσε κύριο θέμα της δημόσιας συζήτησης αναφορικά με το ΚΕΠ, η ανάγκη κάποιου είδους ελέγχου του Προγράμματος από τη Βουλή, ως και το αίτημα κομμάτων για έγκριση σχετικών με το ΚΕΠ κανονισμών από την ίδια τη Βουλή.

Κατά τη θητεία μου ως ΥΠΕΣ, θεώρησα ως πλήρως λογική την εν λόγω απαίτηση και εξέφρασα τη θετική μου προσέγγιση αλλά και πρόθεση για κατάθεση κανονισμών ούτως ώστε να υπάρχει και η έγκριση της Βουλής σε μια τόσο σημαντική πολιτική με τόσες ευαίσθητες πτυχές.

Κατά τη θητεία μου, ετοιμάστηκε μάλιστα και προσχέδιο Κανονισμών, το οποίο όμως δεν κατατέθη στη Βουλή πριν την αποχώρησή μου λόγω της διερεύνησης του προγράμματος από την Τριμελή Επιτροπή, στην οποία όμως και κατατέθηκε το προσχέδιο. Σε αυτό, είχαμε ενσωματώσει, τις κατά καιρούς ρυθμίσεις που κάναμε προς των δικλείδων ασφαλείας του Προγράμματος.

Μια γενική σύγκριση των μέτρων που είχαν ληφθεί επί της θητείας μου ως ΥΠΕΣ λόγω των συνεχών προσπαθειών ενδυνάμωσης του Προγράμματος και των Κανονισμών όπως έχουν εγκριθεί από την Βουλή, καταδεικνύει ότι είναι εκείνα τα μέτρα που έχουν θωρακίσει σε κανονιστικό πλαίσιο το Πρόγραμμα τον Ιούλιο του 2020. Σε κάποιες περιπτώσεις μάλιστα, οι Κανονισμοί που πέρασαν από τη Βουλή αποδυναμώθηκαν σε σχέση με το ισχύον πλαίσιο του Ιουλίου του 2019.

Επισημαίνω κάποια χρήσιμα κατά την άποψή μου σημεία:

1. Κριτήρια αποκλεισμού με βάση τον Κανονισμό 8(γ): Σε σχέση με την Απόφαση του Υ.Σ. ημερομηνίας 25/7/2019 τα κριτήρια έγιναν αρκετά πιο ελαστικά. Η Σύνδεση των ΠΕΠ με το άρθρο 2 του περί της Παρεμπόδισης και Καταπολέμησης της Νομιμοποίησης Εσόδων από παράνομες δραστηριότητες αύξησε το πεδίο δικαιούχων ΠΕΠ ενώ μείωσε σημαντικά την περίοδο πριν την οποία δεν θα μπορούσαν να έχουν πολιτειακά αξιώματα, από 5 χρόνια σε 12 μήνες. Απαλείφθηκε επίσης ο αποκλεισμός ατόμων στα οποία έχουν επιβληθεί κυρώσεις από τρίτες χώρες (π.χ ΗΠΑ -) και προσώπων που συνδέονται με νομικές οντότητες στις οποίες έχουν επιβληθεί κυρώσεις από τρίτες χώρες κλπ. Ο λόγος που είχα εισαγάγει τις εν λόγω ρυθμίσεις οι οποίες απουσιάζουν από τους Κανονισμούς, είναι και οι διεθνείς οικονομικές σχέσεις της Κύπρου. Για παράδειγμα, η πολιτογράφηση ατόμων στα οποία έχουν επιβληθεί Κυρώσεις από τις ΗΠΑ, δεν θα είναι χωρίς αντίκτυπο στις διμερείς με τις ΗΠΑ σχέσεις και ενδεχομένως να έχει σοβαρές συνέπειες, όπως η προσπάθεια που καταβάλλει η Κύπρος για ένταξη της στον κατάλογο χωρών που οι πολίτες δεν χρειάζονται θεώρηση για είσοδο στις ΗΠΑ (Visa Waiver).
2. Η υποχρέωση κατοχής Λευκού ποινικού μητρώου: Με βάση τον Κανονισμό (8)(α) καθορίστηκε ότι το πιστοποιητικό πρέπει να έχει εκδοθεί από τη συνήθη **χώρα διαμονής** του αιτητή, τουλάχιστον έξι (6) μήνες πριν από την καταχώρηση αίτησης. Με βάση την προ των Κανονισμών ισχύουσα πρακτική, το Λευκό Ποινικό Μητρώο έπρεπε να είχε εκδοθεί τόσο από τη χώρα **καταγωγής** όσο και από τη χώρα διαμονής τουλάχιστον 3 μήνες πριν την αίτηση. Η εν λόγω αλλαγή στους Κανονισμούς οδηγεί στην **μείωση της περιόδου ελέγχου κατά 3 μήνες**. Οδηγεί επίσης σε **αύξηση κινδύνου** αφού δεν ζητείται

με βάση τους Κανονισμούς Λευκό ποινικό μητρώο από τη χώρα καταγωγής, εκείνων των ατόμων που έχουν διαφύγει ενδεχομένως από τη χώρα καταγωγής τους λόγω διάπραξης αδικημάτων.

3. Από τους εγκριθέντες Κανονισμούς **αφαιρέθηκε η πρόνοια για μέγιστο αριθμό πολιτογραφήσεων ανά έτος**, ως η Απόφαση του Υπουργικού Συμβουλίου ημερομηνίας **21/5/2018** είχε καθορίσει επί θητείας μου στο ΥΠΕΣ.
4. Στους Κανονισμούς προστέθηκε επίσης η πρόνοια για δικαίωμα πολιτογράφησης των γονέων της ή του συζύγου του επενδυτή, κάτι το οποίο δεν υφίστατο πρωτύτερα, **διευρύνοντας έτσι τους δικαιούχους για πολιτογράφηση από μία επένδυση.**

Όσον αφορά τα θεσμικά και τα διοικητικά θέματα:

1. Με βάση τον Κανονισμό 10(1) συστάθηκε η Επιτροπή Εποπτείας και Ελέγχου Παρόχων Υπηρεσιών, ως είχε θεσμοθετηθεί με απόφαση Υ.Σ με ημερομηνία **9.1.2018**, με την ίδια θεσμική σύνθεση, με μόνη διαφορά ότι καθοριζόταν ότι θα συγκροτείτο από τους ΓΔ των αρμόδιων φορέων, δηλαδή του ΥΠΕΣ, ΥΠΟΙΚ και ΚΟΠΕ. Οι αρμοδιότητες είναι επίσης παρόμοιες με την Απόφαση του Υπουργικού. Η κύρια ενδυνάμωση με βάση τους Κανονισμούς είναι το δικαίωμα της Επιτροπής να επιβάλει πρόστιμο, λόγω της ύπαρξης νομικού πλαισίου, κάτι και το οποίο υπήρχε στο προσχέδιο των κανονισμών που είχε ετοιμαστεί επί θητείας μου.
2. Με βάση τον Κανονισμό 11(1) συστήνεται Μονάδα Ελέγχου Πολιτογραφήσεων. Πρόκειται για αντανάκλαση στους Κανονισμούς αλλά και νομική θεσμοθέτηση της προ-υπάρχουσας μονάδας με τις ίδιες αρμοδιότητες, οι οποίες πλέον καταγράφονται στους κανονισμούς. Με την έγκριση των Κανονισμών ουδεμία πρακτική διαφοροποίηση υπήρξε στη Μονάδα.
3. Μητρώο Παρόχων με βάση τον Κανονισμό 12(1) των Κανονισμών. Το Μητρώο συστάθηκε με απόφαση του Υ.Σ ημερομηνίας **9.1.2018** επί θητείας μου στο ΥΠΕΣ.

Παρά το γεγονός ότι δεν κρίνω σκόπιμο να επικεντρωθώ στα οικονομικά κριτήρια και τις απαραίτητες προϋποθέσεις, εντούτοις ακροθιγώς αναφέρω ότι οι ακόλουθες σημαντικές πρόνοιες των Κανονισμών αποτελούσαν αποφάσεις Υ.Σ στη θητεία μου:

1. Η υποχρέωση διατήρησης της επένδυσης για 5 χρόνια (*Κανονισμός 4(3) ήταν ως η απόφαση Υ.Σ ημερομηνίας 13/02/2019 αντί 3 που ίσχυε πριν την απόφαση του Υ.Σ*)
2. Υποχρέωση εκ των προτέρων εξασφάλισης Πολεοδομικής Άδειας, Πιστοποιητικό Ολοκλήρωσης έργου, βεβαίωση από ενυπόθηκο δανειστή (Κανονισμός 6(5)(γ), ως η Απόφαση Υ.Σ. ημερ. 13.2.19)

3. Υποχρέωσης καταβολής στα Κρατικά Ταμεία για κυβερνητικές πολιτικές (Άρθρο 6 Κανονισμών: διεύρυνση του όρου που εισήχθη με απόφαση του Υ.Σ στις 13.02/2019)
4. Οι πρόνοιες αποκλεισμού, αν δεν είναι κάτοχος θεώρησης Schengen, η οποία είναι σε ισχύ ή αν δεν έχει υποβάλει αίτηση για απόκτηση υπηκοότητας σε οποιοδήποτε άλλο κράτος μέλος η οποία έχει απορριφθεί, περιλήφθηκαν στους Κανονισμούς, ως είχαν εισαχθεί κατά τη δική μου θητεία με Απόφαση του Υ.Σ με ημερομηνία **13.02.2019**.

Επαναλαμβάνω ότι θεωρώ σημαντική και ορθή την ύπαρξη Κανονισμών για ένα τέτοιο Πρόγραμμα. Αυτό που θέλω να επισημάνω είναι ότι οι σημαντικότερες βελτιώσεις οι οποίες και ορθώς υιοθετήθηκαν από τους Κανονισμούς έγιναν λόγω της έντονης προσπάθειας που είχα καταβάλει κατά τη θητεία μου στο ΥΠΕΣ. Εκ των πραγμάτων αποδεικνύεται ότι η συνδρομή των κομμάτων, μέσω της κύριας πραγματικής ευκαιρίας που τους δόθηκε για διαμόρφωση των Κανονισμών μέσα από την κοινοβουλευτική διεργασία, δεν υπήρξε θετική παρά τον έντονο δημόσιο τους αντίλογο. Καταδεικνύεται επίσης, ότι δηλώσεις ακόμη και Βουλευτών στο σταθμό Al Jazeera ότι είναι μόνο μέσα από τους Κανονισμούς που ενδυναμώθηκε το πρόγραμμα λόγω της επιμονής και συνδρομής των κομμάτων, είναι εντελώς εσφαλμένη.

11. Συμπέρασμα – άποψη γιατί εκτέθηκε η Κύπρος

Είμαι μέλος αυτής της Κυβέρνησης από την 1/3/2013. Με την ανάληψη της διακυβέρνησης παραλάβαμε μια Κύπρο η οποία δεν ήταν μόνο χρεοκοπημένη, αλλά ήταν και διεθνώς στιγματισμένη για ξέπλυμά βρώμικου χρήματος. Ήταν με μεγάλη προσπάθεια, κόπο, και σε πλήρη συνεργασία με τους διεθνείς και ευρωπαϊκούς θεσμούς που σταδιακά, μέσα σε λίγα μόνο χρόνια πραγματώσαμε εκείνες τις πολιτικές που οδήγησαν στην αποκατάσταση της εικόνας και της αξιοπιστίας της Κύπρου στο εξωτερικό.

Θεωρώ καθήκον μου να κάνω μια παραδοχή. Ότι η έκβαση του ΚΕΠ, ανέτρεψε εν μέρει αυτή την εξαιρετική εικόνα που με κόπο και ωφέλιμες πολιτικές είχαμε κτίσει. Η εικόνα της χώρας, δεν συγκρίνεται φυσικά με την προ του 2013 κατάσταση - και είναι πιο εύκολα ανατρέψιμη - αλλά σίγουρα έχουμε δεχθεί ένα σοβαρό πλήγμα.

Είναι για αυτό τον λόγο, και προς αποφυγήν παρομοίων καταστάσεων στο μέλλον που οφείλουμε να συνδράμουμε στην επισήμανση των πραγματικών αιτιών που οδήγησαν τη χώρα να δεχθεί αυτό το πλήγμα.

Αν παρακολουθήσουμε το δημόσιο διάλογο, ή την τελευταία συζήτηση στην Βουλή, θα επικεντρωθούμε σε θέματα που καμία σχέση δεν είχαν με τα πραγματικά αίτια. Όπως για παράδειγμα η υπόθεση του ██████████ (βλ. Μέρος 8), οι επισπεύσεις (βλ. Μέρος 7), η πολιτογράφηση συγγενών (αναπόσπαστο μέρος του προγράμματος με απόφαση Υ.Σ της 4/01/2011). Αυτή η συζήτηση, κατά την άποψη μου **συνιστά ΑΠΟΠΡΟΣΑΝΑΤΟΛΙΣΜΟ και εκτροχιασμό της πραγματικής συζήτησης**, ενός σοβαρού θέματος, για μικροπολιτικούς σκοπούς εσωτερικής κατανάλωσης και εμπεριέχει τον κίνδυνο να χαθεί η ουσία λόγω μιας πολιτικής περιπέουσας ατμόσφαιρας που έχει δημιουργηθεί. Δυστυχώς σε αυτό τον

αποπροσανατολισμό, έχει συμβάλει και η Έκθεση του Γενικού Ελεγκτή (Έλεγχος για την Παραχώρηση Κυπριακής Υπηκοότητας στο Πλαίσιο του Προγράμματος του ΚΕΠ, 24/9/2020).

Κατά την άποψη μου το θέμα είναι διττό. Η αξιοπιστία της Κύπρου επλήγη γιατί κατά πρώτο λόγο πολιτογραφήθηκαν άτομα ύποπτου ιστορικού, και κατά δεύτερο λόγο δημιουργήθηκε διεθνώς η αντίληψη ότι η Κύπρος «πουλά διαβατήρια», κάτι που δημιούργησε και πολιτικό-νομικό θέμα στις σχέσεις της Κύπρου με την Ε.Ε. Οι δύο περιπτώσεις χρήζουν ξεχωριστής ανάλυσης:

1. Πολιτογράφηση ατόμων που εξέθεσε την Κύπρο

Το ερώτημα είναι γιατί απέκτησαν Κυπριακή Ιθαγένεια, αρκετά άτομα αμφιβόλου αξιοπιστίας ή ενδεχομένως και εγκληματικά στοιχεία, άτομα τα οποία τύγχαναν διερεύνησης για σοβαρά αδικήματα στο εξωτερικό, πρώην πολιτειακοί αξιωματούχοι, πρόσωπα που κατάγονταν από χώρες στις οποίες υπήρχαν κυρώσεις ή σχετιζόνταν με την διαφθορά κλπ. Είναι πολλές δεκάδες τα ονόματα τέτοιων ανθρώπων που είδαν το φως της δημοσιότητας

Η κοινή λογική συνηγορεί σε δύο εκδοχές. Είτε αυτά τα άτομα αποκτούσαν την ιθαγένεια κατά παράβαση των κανονισμών, είτε τα αποκτούσαν λόγω της απουσίας ενός ορθού κανονιστικού πλαισίου.

Είμαι πεπεισμένος ότι δεν πρόκειται για την πρώτη εκδοχή, και συνηγορώ για την ορθότητα των λόγων του νυν Υπουργού Εσωτερικών κ. Νίκου Νουρή στη δημοσιογραφική διάσκεψη ημερομηνίας 26 Αυγούστου του 2020, όταν αποκαλύφθηκαν από το Al Jazeera τα πρώτα ονόματα επενδυτών που απέκτησαν την Κυπριακή υπηκοότητα, ο οποίος ανέφερε ότι «*όλα τα ονόματα που δημοσιοποίησε το Al Jazeera έχουν ελεγχθεί και την χρονική στιγμή που υπέβαλαν αίτηση πληρούσαν τα κριτήρια και ήταν κάτοχοι λευκού ποινικού μητρώου*».

Αυτό φυσικά αφορά τους ελέγχους που διεξήγαγε το κράτος και όχι τους ελέγχους που με βάση τον νόμο όφειλαν να διεξάγουν τα τραπεζικά ιδρύματα, καθώς και τα δικηγορικά και ελεγκτικά γραφεία (Μέρος 4). Φυσικά, το αν πρόκειται για την πρώτη εκδοχή είμαι σίγουρος ότι θα το καταδείξει η έρευνα της Επιτροπής στην οποία καταθέτω με πλήρη σεβασμό σήμερα.

Η πεποίθησή μου όμως είναι ότι η κακή εικόνα για την χώρα μας οφείλεται στη δεύτερη εκδοχή, σε συνδυασμό με την κατάχρηση η οποία παρατηρήθηκε από μία μη ρυθμισμένη βιομηχανία παρόχων, εμπλεκόμενων και συμφερόντων που επωφελούνταν από το ΚΕΠ χωρίς οι ίδιοι να έχουν τους όποιους ηθικούς φραγμούς. Τα λεφτά ήταν πολλά.

Είναι η συνειδητοποίηση αυτών των κινδύνων, που παρά τον τεράστιο όγκο εργασίας στο ΥΠΕΣ, αφιέρωσα πολλή χρόνο και κόπο, με λίγους πόρους, στο να διορθώσω τα κενά ενός προγράμματος που χρονολογείτο πέραν της δεκαετίας.

Η υπηρεσία μου στο ΥΠΕΣ ήταν μια **συνεχής και επίπονη προσπάθεια** βελτίωσης του προγράμματος, η οποία δεν ήταν χωρίς αντιστάσεις. Αλλά νοιώθω ότι επιτέλεσα το καθήκον μου **αφού κατά τη δική μου υπηρεσία λήφθηκαν τα πιο σημαντικά μέτρα** προστασίας της Κύπρου από τους εγγενείς κινδύνους του προγράμματος.

Τα πολλαπλά επίπεδα ελέγχου που τέθηκαν δεν θα άφηναν περιθώρια να περάσει από το screening της διαδικασίας ελέγχου οτιδήποτε μεμπτό αφού σε κάθε περίπτωση θα διαφαινόταν σε κάποιο (αν όχι όλα) τα επίπεδα ελέγχου. Παράλληλα θέσαμε αυστηρότητα και πλήρως αντικειμενικά κριτήρια αποκλεισμού, τα οποία απέκλειαν εκ των προτέρων υψηλού ρίσκου άτομα ούτως ώστε να τυγχάνουν της πλήρους αξιοποίησης τα εν λόγω συστήματα ελέγχου.

Η ρύθμιση του θέματος των παρόχων, αλλά και η υποχρέωση τους να διεξάγουν το πρώτο επίπεδο ελέγχου, εισήγαγε επίσης για πρώτη φορά την έννοια της λογοδοσίας για τους παρόχους υπηρεσιών ΚΕΠ, κάτι το οποίο καθίσταται ιδιαίτερα σημαντικό με βάση τα σημερινά δεδομένα.

Είμαι σίγουρος ότι αν αυτά τα μέτρα είχαν ληφθεί από την εισαγωγή του προγράμματος, ή έστω νωρίτερα, τότε οι πλείστες υποθέσεις, οι οποίες είδαν το φως της δημοσιότητας και σχετίζονται με αμφιβόλου ποιότητας ή ύποπτους επενδυτές, θα είχε προληφθεί, αφού αφορούν πολιτογραφήσεις που έγιναν πριν τον Ιούλιο του 2019.

Αν ακόμη και σήμερα, γινόταν επανέλεγχος όλων των ατόμων τα οποία απέκτησαν την Κυπριακή ιθαγένεια μέσω του ΚΕΠ και το όνομα τους έχει δει το φως της δημοσιότητας λόγω αρνητικού ιστορικού, με βάση το σύστημα όπως άρχισε να ισχύει από τον Ιούλιο του 2019, πιστεύω ότι στην συντριπτική τους πλειοψηφία οι αιτούντες θα είχαν απορριφθεί. Κάτι το οποίο δεν είμαι σίγουρος αν θα γινόταν αν γινόταν επανεξέταση με βάση τους σημαντικά πιο ελαστικούς κανονισμούς που πέρασαν από την Βουλή το 2020.

Αυτό που δεν μπορούσε ενδεχομένως να προληφθεί θα ήταν περιπτώσεις που αφορούσαν πλαστογραφία εγγράφων ή μετέπειτα διάπραξη ποινικών αδικημάτων (αν και αυτή η πιθανότητα μειωνόταν σημαντικά λόγω του αποκλεισμού ατόμων υψηλού ρίσκου).

Ενδεικτικό της σημασίας των ελέγχων αλλά και των κριτηρίων που εφαρμόσαμε ήταν ότι το 2019, απορρίφθηκαν εξαπλάσιες αιτήσεις (37) σε σχέση με το 2018 (8), το 2017 (8), το 2016 (8), 2015 (3), 2014 (5), 2013 (2) έστω και αν τα κριτήρια αποκλεισμού εφαρμόστηκαν από το δεύτερο εξάμηνο του έτους. Εξ όσων γνωρίζω, λόγω της αλλαγής των Κανονισμών του Ιουλίου του 2019, απετράπη η υποβολή αίτησης από αρκετούς αιτητές, λόγω του ότι γνώριζαν εκ των προτέρων ότι θα εφαρμόζονταν τα κριτήρια τα οποία και δεν θα ήταν σε θέση να ικανοποιήσουν.

2. Διαδικασία εναντίον Κύπρου από Ευρωπαϊκή Επιτροπή

Υπάρχει όμως και ένα δεύτερο σκέλος. Παρά τις αλλαγές, ακόμη και τους Κανονισμούς του 2020, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή **δεν θεώρησε ότι το ΚΕΠ ήταν ένα αξιόπιστο πρόγραμμα**. Να υπενθυμίσω ότι είναι τον Απρίλιο του 2020, μετά και την ψήφιση των Κανονισμών που η Ευρωπαϊκή Επιτροπή κάλεσε την Κύπρο να τερματίσει σταδιακά το Πρόγραμμα.

Είναι η φιλοσοφία και τα εγγενή χαρακτηριστικά του Προγράμματος που είναι άμεσα συνυφασμένα με την πρόθεση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής να κινήσει νομική διαδικασία εναντίον της Κύπρου λόγω ασυμβατότητας του ΚΕΠ με το δίκαιο της Ένωσης, και ιδίως το άρθρο 4 παρ. 3 της Συνθήκης για την Ευρωπαϊκή Ένωση και το άρθρο 20 της Συνθήκης για την λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Ευλόγως λοιπόν τίθεται το ερώτημα γιατί η Ευρωπαϊκή Επιτροπή να κινήσει νομική διαδικασία εναντίον της Κύπρου παρά τα μέτρα τα οποία είχαν ληφθεί.

Προς αυτή την κατεύθυνση πλήρως κατατοπιστική είναι η [REDACTED] που στο Μέρος III της επιστολής (Νομική Ανάλυση) (Παράρτημα 11) αναφέρει ότι ένα Κράτος Μέλος δεν τηρεί την υποχρέωση έναντι του Ενωσιακού δικαίου,

«όταν θεσπίζει σύστημα στο πλαίσιο του οποίου χορηγεί συστηματικά πολιτογράφηση χωρίς να υφίσταται πραγματικός δεσμός και με μόνη βάση την οικονομική επένδυση στην τοπική οικονομία ή την καταβολή πληρωμών προς το κράτος – με άλλα λόγια, όταν, κατ' ουσίαν, προσφέρει την ιθαγένεια του έναντι οικονομικού, ουσιαστικά, ανταλλάγματος.»

Στην συνέχεια αναφέρει

*«Υπό το πρίσμα των ανωτέρω εκτιμήσεων, η Επιτροπή θεωρεί ότι η θέσπιση και η λειτουργία ενός προγράμματος χορήγησης ιθαγένειας σε επενδυτές, **όπως το πρόγραμμα που προβλέπεται στο άρθρο 111Α(2) του περί Αρχείου Πληθυσμού νόμου και στους περί Τιμητικής Πολιτογράφησης για Λόγους Δημοσίου Συμφέροντος και Πολιτογράφησης Αλλοδαπών Επιχειρηματιών ή Επενδυτών Κανονισμούς του 2020, δεν συνάδει με το δίκιο της Ένωσης.***

Κατ' αρχάς, η Επιτροπή παρατηρεί ότι από τις διατάξεις του κυπριακού προγράμματος χορήγησης ιθαγένειας σε επενδυτές προκύπτει ότι η ιθαγένεια μπορεί να χορηγείται συστηματικά έναντι προκαθορισμένων επιπέδων επένδυσης, χωρίς να απαιτείται πραγματικός δεσμός μεταξύ του επενδυτή και της Κύπρου. Ο μόνος απαιτούμενος δεσμός είναι η κατοχή άδειας παραμονής για περίοδο τουλάχιστον έξι μηνών πριν από την πολιτογράφηση – ωστόσο αυτό δεν συνεπάγεται καμία υποχρέωση τακτικής φυσικής παρουσίας επί παρατεταμένο χρονικό διάστημα στην επικράτεια της Κύπρου (παρουσία που θα μπορούσε να διακοπεί από ταξίδια και σύντομες περιόδους διαμονής στο εξωτερικό). Επιπλέον οι αιτητές μπορούν να ζητήσουν τη σχετική άδεια παραμονής ταυτόχρονα με την υποβολή της αίτησης πολιτογράφησης, πράγμα που την καθιστά απλή τυπική διατύπωση...».

*«...Ο πολύ σημαντικός αριθμός αιτήσεων και το υψηλό ποσοστό εγκρίσεων **διαφοροποιεί το Κυπριακό Επενδυτικό Πρόγραμμα από τις διατάξεις που επιτρέπουν στα κράτη να χορηγούν ιθαγένεια σε πολύ εξαιρετικές περιπτώσεις σε πρόσωπα που έχουν παράσχει εξαιρετικές υπηρεσίες στη χώρα, ακόμη και αν δεν πληρούνται οι συνήθεις απαιτήσεις που ισχύουν γενικά για την πολιτογράφηση...»**, καταλήγοντας*

*«...Η Επιτροπή θεωρεί ότι με τη θέσπιση και τη λειτουργία ενός **θεσμοθετημένου προγράμματος όπως το Κυπριακό Επενδυτικό Πρόγραμμα, που βασίζεται στο άρθρο 111Α του περί Αρχείου Πληθυσμού Νόμου και περιλαμβάνεται στους περί Τιμητικής Πολιτογράφησης για Λόγους Δημοσίου Συμφέροντος και Πολιτογράφησης Αλλοδαπών Επιχειρηματιών ή Επενδυτών Κανονισμούς του 2020 και το οποίο παρέχει πολιτογράφηση χωρίς να υπάρχει πραγματικός δεσμός των αιτητών με τη χώρα, με αντάλλαγμα πληρωμές ή επενδύσεις, η ΚΔ παρέβη τις υποχρεώσεις που υπέχει δυνάμει του άρθρου 4 παράγραφος 3 της ΣΕΕ και του άρθρου 20 της ΣΛΕΕ**».*

Σκοπό της παρούσας αναφοράς μου δεν είναι η νομική ανάλυση ούτε η έκφραση άποψης για τη νομική ορθότητα της συμβατότητας ή ασυμβατότητας του ΚΕΠ με το Ενωσιακό δίκαιο, ή την νομική ορθότητα της επιχειρηματολογίας της Επιτροπής κατά του ΚΕΠ.

Σκοπός της κατάθεσης μου είναι να καταδείξω ότι το πραγματικό πρόβλημα με την Ε.Ε δημιουργήθηκε **λόγω της φιλοσοφίας του ΚΕΠ**. Τα εγγενή χαρακτηριστικά του ΚΕΠ ήταν η θεσμοθετημένη και συστηματική χορήγηση ιθαγένειας, έναντι προκαθορισμένου επίπεδου επένδυσης (δηλαδή τιμής), χωρίς να υπάρχει πραγματικός δεσμός μεταξύ της χώρας και του επενδυτή (ως αυτός ερμηνεύεται από την Επιτροπή). Αυτά τα χαρακτηριστικά ήταν αυτά που θεωρούνται από την Ε.Ε αλλά και άλλους ως η γενεσιουργός αιτία μιας αυτοτροφοδοτούμενης από τέτοια σχέδια διαφθοράς, πέραν των όποιων κριτηρίων τα συνοδεύουν. Αυτός ήταν και ο λόγος δημιουργίας πολιτικού θέματος με την Ε.Ε με ότι αυτό συνεπάγεται για την εικόνα της χώρας, και όχι οι όποιες ενδεχόμενες παρατυπίες, ή λάθη ενδεχομένως να έγιναν στην πολύχρονη πορεία του Προγράμματος, όπως είναι η αντίληψη κάποιων.

Η Ε.Ε, ειδικά με την νέα σύνθεση της Επιτροπής, δεν ήταν διατεθειμένη να κάνει δεκτό πλέον ένα τέτοιο πρόγραμμα, και **για πρώτη φορά** ζήτησε ευθέως την σταδιακή κατάργηση του προγράμματος την **1^η Απριλίου 2020**.

Επίσης, είναι ακριβώς αυτά τα εγγενή χαρακτηριστικά του προγράμματος, ήταν αυτά τα οποία υιοθέτησαν ως αρνητικά ένα μεγάλο μέρος των ξένων πολιτικών αλλά και ειδησεογραφικών πρακτορείων, με δημοσιεύματα που έπληξαν την εικόνα της Κύπρου στο εξωτερικό ως χώρα «πώλησης διαβατηρίων».

Αν το Πρόγραμμα περιοριζόταν στην πραγματική διακριτική ευχέρεια του Υπουργικού Συμβουλίου (βλ. μέρος 7) σε εξατομικευμένες ή «εξαιρετικές περιπτώσεις» (όπως για παράδειγμα η περίπτωση του ██████████) τότε δεν θα ετίθετο θέμα ούτε από την Ε.Ε ούτε από τα διεθνή δημοσιογραφικά πρακτορεία.

Φυσικά, ούτε και θα γίνονταν επενδύσεις δισεκατομμυρίων στον τομέα ανάπτυξης ακινήτων, πολλές εκ των οποίων ήταν ενδεχομένως καθοριστικές για την ανάκαμψη της οικονομίας και την αντιμετώπιση των σοβαρών προβλημάτων του τραπεζικού τομέα, (μείωση ΜΕΔ, εργοδότηση, κλπ), ιδιαίτερα την πρώτη περίοδο μετά την οικονομική και τραπεζική κρίση του 2013. Και είναι με αυτό τον φακό που πρέπει να ζυγιστούν οι όποιες ευθύνες δημιουργίας και διατήρησης του Προγράμματος, ιδιαίτερα από το 2013 ως το 2020.